

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR DEVLET LİSESİNDE OKUYAN ERGENLERDE BENLİK
SAYGISI VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ANA-BABA TUTUMLARI
AÇISINDAN YORDANMASI**

Tuğçe Pelin KÖSE

Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN

İstanbul, 2015

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR DEVLET LİSESİNDE OKUYAN ERGENLERDE BENLİK
SAYGISI VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ANA-BABA
TUTUMLARI AÇISINDAN YORDANMASI**

(Tuğçe Pelin KÖSE)
(134102049)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN

İstanbul, 2015

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 134 10 204 9
Öğrenci Adı Soyadı	: Tuğçe Pelin KÖSE
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Hüsnü ERKMEZ
Tezin Başlığı	: ERGENLERDE BENLİK SAYGISI VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ANA-BABA TUTUMLARI AÇISINDAN YOR DANMASI

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 30.09.2015	Saati	: 10:00
-----------------	--------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : GELDI

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU

- Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez **KABUL** edilmiştir.
- Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** için ..... ay **EK SÜRE** verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)
- Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin **REDEDİLMESİ** kararı alınmıştır.

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi. Değişti.

Tezin Yeni Başlığı : Bir Devlet Lisansında Okuyan Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması

Öğrenci Savunmaya : GELMEDİ

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ ile **REDEDİLMİŞTİR.**

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Hüsnü ERKMEZ	
Üye	Prof. Dr. Nergis DİRBAZ	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Cemal Ömer NOYAN	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

14.12.2015

Tuğçe Pelin KÖSE,

İmza

TEŞEKKÜR

Hem yüksek lisans öğrenimim süresince hem de tez çalışmamın her aşamasında bilgi, düşünce, önerileri ile yardımları ve rehberliğini hiç esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN'e, tez çalışmamın uygulamasını gerçekleştirebilmem için katılımlarını eksik etmeyen değerli öğrencilere, çalışmam süresince desteklerini ve yardımlarını hep benimle paylaşan sevgili ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

(KÖSE, Tuğçe Pelin, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015)

Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması

Özet:

Ergenlik döneminde benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin anne-baba tutumları açısından inceleyen araştırmamız 2014-1015 eğitim-öğretim yılında İstanbul Pendik İlçesinde bulunan 80.Yıl Nuh Çimento Anadolu Lisesi öğrencileri arasından rastlantısal olarak seçilen 100 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Uygulanan Demografik Bilgi Formu, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Ana-baba tutum ölçeği öğrenciler tarafından doldurulup veriler sayısal değişken karşılaştırması için T Testi, sınıfsal değişken karşılaştırması için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesi 0.05 manidarlık düzeyinde sınımlanmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bilgiler SPSS paket programı yardımı ile çözümlenmiştir. Öğrenciler Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 43,26$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 38,81$) almışlardır. Anne Baba Tutum Ölçeğinin Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 32,72$), Otoriter Anne Baba Tutumu alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 24,60$) almışlardır. Öğrenciler Benlik saygısı Ölçeğinden ortalama 42 puan almışlardır. Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde kendilerine olan saygı ve güven duygusunun az olduğunu göstermektedir.

Neo beş faktör kişilik ölçeğinin alt ölçekleri, ana-baba tutumları ölçeğinin alt ölçekleri, coopersmith benlik saygısı ölçeği ve demografik formdaki bazı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre; Geçimlilik alt boyutunda anneleri hayatta olan öğrencilerin geçimli kişilik özellikleri sergilediklerini göstermektedir. Ana-baba tutumları alt ölçeklerine göre babaları hayatta olmayan öğrencilerin ailelerinde otoriter olmayan bir tutum sergilendiği ve bu öğrencilerin dışa dönük ve açık kişilik özellikleri sergiledikleri bulunmuştur. Otoriter anne baba tutumunu yüksek algılayan bireylerin kişilik özelliklerinde duygusal dengesizlik özellikleri daha fazla sergilediği saptanmıştır. Benlik saygısını yüksek algılayan bireylerin kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik özellikleri daha fazla sergilediği ve koruyucu/istekçi anne baba tutumlarını daha fazla benimsedikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Ergen, Benlik saygısı, kişilik özellikleri, ana-baba tutumu

ABSTRACT

(KÖSE, Tuğçe Pelin, Post Graduate Thesis, Istanbul, 2015)

The Prediction of Self-esteem and Personality Traits In Teenagers, In Terms of Parental Attitudes

Summary:

Our research, which examines the self-esteem and personality traits in teenagers in terms of parental attitudes, has applied to 100 students who got randomly selected from the 80th Year Nuh Cimento Anadolu High School which is at Istanbul-Pendik in 2014-2015 academic year. The Demographic Information Form which has applied, Coopersmith Self-esteem Scale, NEO Five Factor Personality Inventory and Parental Attitudes scale got filled by the students and the T Test has done for numeric variable comparison, One Way Analysis of Variance has done for denominational variable comparison. The analysis of the datas got tested at the level of 0.5 significance.

The informations which are obtained by the research, have got solved by the SPSS package program. Students have got the notional highest point ($x=43,26$), from neuroticism sub-dimension and got the lowest point ($x=38,81$) from the responsibility sub-dimension. Also they got the notional highest point ($x=32,72$) from the Parental Attitude Scale's, Protector Parental Attitude sub-dimension, and they got the lowest point ($x=24,60$) from the Authoritative Parental Attitude sub-dimension. The students got 42 points from the Self-esteem Scale on an average. This discovery shows that, at puberty, a term of self-development, self-esteem and self-confidence is low.

It has been found that there's a meaningful relationship between the NEO Five Factor Personality Scale's sub-scales, Parental Attitude Scale's sub-scales, Coopersmith Self-esteem scale and some variables which are in demographic form. According to the result of the research, at Compatibility sub dimension, the students, whose mothers are alive, show compatible personality traits. According to the Parental Attitude Scale sub-scales, the students, whose fathers have passed away, doesn't show authoritative attitude, instead they act extroverted and have open personality traits. It has been confirmed that the individuals, who perceive the authoritative parental attitude, high, show more neuroticism in their personality traits. Also it has been detected that, the individuals, who perceive self-esteem, high, show more neuroticism and adopt the protective parental attitudes more.

Keywords: Adolescent, self-esteem, personality traits, attitudes

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
BÖLÜM I : GİRİŞ	1
1.1.Problem.....	1
1.2.Problem Cümlesi	3
1.3.Varsayımlar.....	3
1.4.Sınırlılıklar.....	4
1.5.İlgili Araştırmalar	4
BÖLÜM II : İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1.Ergenlik Tanımları.....	7
2.2.Ergenlik Dönemi.....	8
2.3.Ergenlikte Gelişim Ve Ergenlik Kuramları	10
2.3.1.Ergenlikte Bedensel ve Cinsel Gelişim	10
2.3.2.Ergenlikte Bilişsel Gelişim.....	11
2.3.3.Ergenlikte Ahlak Gelişimi.....	12
2.3.4. Ergenlikte Sosyal Gelişim	12
2.3.5. Ergenlikte Kişilik Gelişimi.....	12
2.3.6. Ergenlik Kuramları.....	13
2.3.6.1.G. Stanley Hall Kuramı	13
2.3.6.2.Ergenlik Gelişimi ile İlgili Psikoanalitik Kuram	14
2.3.6.3.Öğrenme Kuramının Ergenliğe Yaklaşımı	15
2.3.6.4.Sullivan'ın Kuramı	16
2.3.6.5.Lewin'in Kuramı	16
2.3.6.6.Antropoloji Kuramı	17
2.3.6.7.Spranger'in Kuramı	18

2.3.6.8.Erikson'un Kuramı	18
2.4.Kişilik Kavramı	19
2.5.Kişilik Özellikleri	21
2.6.Kişiliği Oluşturan Faktörler	23
2.6.1.Biyolojik Faktörler	24
2.6.2.Kültürel Faktörler	25
2.6.3.Ailevi/Sosyal Faktörler	25
2.7.Başlıca Kişilik Kuramları	26
2.7.1.Psikoanalitik Yaklaşım.....	26
2.7.2.Neo Analitik Yaklaşım.....	27
2.7.3.Özellik Yaklaşımı.....	28
2.7.4.Hümanist Yaklaşım	29
2.7.5.Sosyal-Bilişsel Yaklaşım.....	30
2.7.6.Davranışsal Yaklaşımı.....	31
2.8.Benlik (Self).....	31
2.8.1.Alfred Adler (1870-1937): Bireysel Psikoloji.....	32
2.8.2.Carl GustavJung (1875-1961): Analitik Psikoloji.....	32
2.8.3.Karen Horney (1885-1952) ve Bütüncül Yaklaşım	33
2.8.4.Carl Rogers (1902-1987): Fenomenolojik Yaklaşım	33
2.8.5.Erich Erikson (1902-1994): Yaşam Evreleri.....	33
2.8.6.Sembolik Etkileşimci Yaklaşım	34
2.9.Benliğin Gelişimi ve Görevleri.....	34
2.10.Benlik Kavramının Benlik Saygısıyla Olan İlişkisi.....	35
2.11.Benlik Saygısı Kavramı İle İlgili Temel Yaklaşımlar	35
2.12.Yüksek Ve Düşük Benlik Saygısı.....	38
2.13.Benlik Saygısının Önemi	39
2.14.Ergenlikte Benlik Kavramı	40
2.15.Anne Baba Tutumları	40
2.15.1.Aşırı Baskılı ve Otoriter Tutum	41
2.15.2.Aşırı Hoşgörülü Tutum-Çocuk Merkezci Aile	41
2.15.3.Dengesiz ve Kararsız Tutum.....	42
2.15.4.Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu	43

2.15.5.Güven Verici ve Hoşgörülü Tutum.....	44
BÖLÜM III : YÖNTEM.....	45
3.1. Araştırmanın Amacı.....	45
3.2.Araştırmanın Önemi.....	46
3.3.Araştırmanın Yöntemi.....	47
3.4.Evren Ve Örneklem.....	47
3.5.Veri Toplama Araçları	47
3.6. Verilerin Çözümlemesi Ve Yorumlanması.....	48
BÖLÜM IV : BULGULAR VE YORUM	49
4.1. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	50
4.2. Normal Dağılıma Uygunluk Test Sonuçları	52
4.3. Gruba Uygulanan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları.....	54
4.4. Cinsiyet, Yaş, Anne Eğitim Durumu, Baba Eğitim Durumu, Aile Gelir Durumu, Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu, Annenin Hayatta Olma Durumu, Babanın Hayatta Olma Durumu ve Kardeş Sayısı Değişkenlerine Göre Beş Faktör Kişilik Envanterin, Anne Baba Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması	56
BÖLÜM V : SONUÇ VE ÖNERİLER	78
5.1.Sonuç	78
5.2.Öneriler	86
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	100

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. Kişilik tanımları	20
Tablo 2.2: Neo analitik yaklaşımın savunucuları ve anahtar unsurları	28
Tablo 2.3. Davranışsal yaklaşımın anlayışları	31
Tablo 2.4. Benlik Saygısının Günlük Yaşamdaki Görünümleri	37
Tablo 4.1. Öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular.....	50
Tablo 4.2. NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri İçin Kolmogorov-Smirnov Testi.....	52
Tablo 4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği İçin Kolmogorov-Smirnov Testi	53
Tablo 4.4. Benlik Saygısı Ölçeği İçin Kolmogorov-Smirnov Testi.....	53
Tablo 4.5. Grubun NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri Ölçeği ile Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları	54
Tablo 4.6. Grubun Anne Baba Tutum Ölçeği ile Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları	55
Tablo 4.7. Grubun Benlik Saygısı Ölçeği Puan Ortalamaları	55
Tablo 4.8. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.9. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	57
Tablo 4.10.Yaş Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	58
Tablo 4.11. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Yaş Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	59
Tablo 4.12. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	60

Tablo 4.13. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	61
Tablo 4.14. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	62
Tablo 4.15. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	63
Tablo 4.16. Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Tablo 4.17. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	65
Tablo 4.18. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Anne Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları	66
Tablo 4.19. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Anne Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	67
Tablo 4.20. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Annenin Hayatta Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları	68
Tablo 4.21. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Annenin Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	69
Tablo 4.22. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları	70

Tablo 4.23. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	71
Tablo 4.24. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	72
Tablo 4.25. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	73
Tablo 4.26. Kişilik, Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Ölçekleri Alt Boyut Değişkenleri Arasındaki İlişkiler İçin Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi	74
Tablo 4.27. Grubun Demokratik Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları.....	75
Tablo 4.28. Grubun Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları.....	76
Tablo 4.29. Grubun Otoriter Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları.....	76
Tablo 4.30. Grubun Benlik Saygısı Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları	77
Tablo 4.31. Grubun Benlik Saygısı Tutum Ölçeği İle Anne Baba Tutum Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: Kişiliğin katmanları	22
Şekil 2.2: Kişiliği oluşturan faktörler	23
Şekil 2.3: Başlıca kişilik kuramları	26
Şekil 2.4 : Neo analitik yaklaşım teorileri	26
Şekil 2.5: Özellik yaklaşımının gelişim seyri.....	29

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.PROBLEM

Çocuğun dünyaya geldiği an ilk olarak ana ve babasıyla iletişim kurmaktadır. Bu bağlamdaki süreç hayatı boyunca devam eder. Aile gelişim döneminin ilk basamağını oluşturur. Aile çocuğun psiko-sosyal gelişimini önemli derece belirleyen bir etmendir. İlk çocukluk yıllarından ergenliğe ve hatta yetişkinliğe kadar olan süreçte ana-babanın çocuk yetiştirme tarzları, ilişkileri bireylerin kişilik gelişimini ve benlik algısını önemli ölçüde tayin edebilir. Bu doğrultuda, ergenlerin ve bireylerin kişilik özellikleri ve benlik saygılarının büyük ölçüde ilk çocukluk yıllarından itibaren yetiştikleri ana-baba tutumlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın problemi bu ilişkilerin araştırılmasıdır.

‘Sevgi yoksa güven, güven yoksa doyum yoktur’

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan dönemdir. İnsanda bedence, boyca büyümenin hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve gelişmelerin olduğu, buluşla başlayan ve bedence büyümenin sona ermesi ile sonlandığı düşünülen özel bir evredir. Ergenlik dönemi çocukluğun bitişiyle beraber, fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen bir gelişim dönemidir (Koç, 2004: s.232). Ergenlik dönemi ve bu dönemdeki davranışlar araştırmacılar tarafından uzun süre çok yönlü şekilde araştırılmıştır. Psikolojik, biyolojik, sosyal açıdan gelişimin yaşandığı bu dönemde ergenin bu değişimlere uyum sağlamayı öğrenmesi en önemli görevlerden biridir.

Yaşlıları ile daha olgun bir ilişki kurmak, bedensel özelliklerini kabul etmek, topluma uyum sağlamak, ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlıklarını gerçekleştirmek, evliliğe, yaşama hazırlanmak, ahlak ve değerler sistemine sahip olmak gibi değişimler ergenlerin başlıca görevleri arasında yer almaktadır. (Havighurst, 1972).

Hassas bir geçiş dönemi olarak bilinen ergenlik dönemi, kişilik gelişiminde sonraki yaşam tarzını şekillendirir. Bu kritik dönem kişiliğin kalıcı olarak temellendiği en önemli yaşam evresidir. Bu dönemin sonunda birey kendisi, çevresi ile ilgili seçimleri, hedefleri, amaçları belirginlik kazanır. Ergenlik döneminde kişilik iki taraflı etkileşim halindedir. Bir taraftan “içsel hayat”, diğer taraftan ise “başkalarıyla ilişkiler” genişler. Ergen bu dönemde hem başkalarının fikirleri ile aşırı derece ilgilenirken, diğer taraftan iç dünyasındaki değişimleri takip eder. (Origlia ve Ouillion, 1987: s.47).

Kişilik gelişmesindeki olgu, doğuştan getirilen bazı özelliklerin zamanla yaprak gibi tek tek açılmasıdır. Genellikle çevre etkisi altında biçimlenir. Çocuk üzerindeki çevre etkisi en başta anne-baba ile oluştuğuna göre, çocuk doğal olarak onların aracılığı ile içinde yaşadığı kültürün özelliklerini, yaşam biçimlerini algılamaya başlar. Ayrıca çevrenin etkisi ile çevre ve genetik birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturur ve çocuğun tüm yaşantısını etkiler. Çocukluk yıllarından sonra ruh sağlığı yerinde bir birey olabilmek, psikolojik gelişim devrelerinde ailenin vereceği eğitim ve ailenin toplum ile etkileşimine geniş ölçüde bağlıdır. (Kasatura, 1998).

Benlik kavramı ergenlikte ve ilk yetişkinlikte son derecede önemli olan dinamik ve yaşam boyu süren bir süreç içinde gelişir. Diğer insanlarla etkileşimden ya da kendi duygularımızla ve düşüncelerimizle iç diyalogumuzdan çıkar. Disiplin ve sevgi aracılığıyla ana babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla yaşlılardan, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantılarından ve bir yığın başka olaylardan etkilenir. Buna karşılık, ruh ve beden sağlığımızı, başkalarıyla ilişkileri, akademik başarıları ve meslek seçimini etkileyebilir. Eğer her şey yolunda giderse çeşitli parçalar birbiriyle tamamlanır ve kapsayıcı bir benlik kavramı oluşur (Arıkan, 2014).

Anne-babaların çocuğun gelişim dönemlerindeki benimsedikleri tutumlar, çocukların öncelikle kendilerini sevmeleri ve değerlendirmelerine, sonrasında diğer insanlarla kuracakları ilişki şeklini, onları algılama ve değerlendirmelerine yön verecektir.

Dolayısıyla, çocuk yetiştirme konusunda ebeveyn tutumlarının önemi vurgulanmalı ve bu konuda ailelere yönelik eğitim programları düzenlenerek yüksek oranda katılımın sağlanması gerekmektedir. Çünkü yanlış anne baba tutumları sayesinde çocuğun duygusal, fiziksel ve sosyal ihtiyaçları yeteri kadar karşılanamaz (Ersin, 2010: 1-2). Yüz yüze ilişkilerin güçlü ve yoğun olduğu ailedeki etkileşim, çocukların bireysel gelişmeleri ve duygusal gelişmeleri üzerinde önemli rol oynarlar. Ana babaların tutum ve davranışları çocukların uyumlu-uyumsuz, etken-edilgen, bağımlı-özerk, içedönük-dışadönük olmaları gibi kişilik gelişimlerini büyük ölçüde etkiler (Özgüven, 2001: 209).

‘Bir çocuk sevginize en çok, bunu en az hak ediyor olduğu zaman ihtiyaç duyar.’

Anne ve babaların tutumları ergenlerde gelişmekte olan benlik duygusunun yerleşmesinde çok önemli bir role sahiptir. Ergenlerin kişilik özellikleriyle birlikte benlik saygılarının ve duygularının doğru biçimde oluşması gelecekte daha sağlıklı bir toplum yapısının gelişmesinde oldukça önem kazanmaktadır.

1.2.PROBLEM CÜMLESİ

Ergenlerde benlik duygusu ve kişilik özelliklerinin anne-baba tutumları açısından yordanması.

1.3.VARSAYIMLAR

- Araştırmaya katılan öğrencilerin anket sorularına yansız ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin anket sorularını doğru algıladıkları varsayılmaktadır.

1.4.SINIRLILIKLAR

- Araştırma, İstanbul ilinin Anadolu yakasındaki Pendik ilçesindeki devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
- Araştırma 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Mendi (2015), “Koşullu anne-baba tutumunun mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi ” konulu araştırmasında ergenlerin koşullu anne-baba tutumu ile mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi'nde ve Yabancı Diller Yüksekokulu'nda öğrenim gören 500 (335 Kadın, 165 Erkek) üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Katılımcılara, "Koşullu Anne-Baba Tutumu Ölçeği", "Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği", "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği" ve "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" uygulanmıştır.

Bulgular, koşullu anne-baba tutumu ile mükemmeliyetçilik arasında pozitif, öznel iyi oluş ile benlik saygısı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, mükemmeliyetçilik koşullu anne-baba tutumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ederken, koşullu anne-baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık etmediği görülmüştür. Bu sonuçlar, koşullu anne-baba tutumunun bireyin benlik gelişimine önemli ölçüde zarar verdiğini göstermektedir.

Eftekin (2015), “Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu araştırmasında ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Kayseri ili, Talas İlçesinde 2012-2013 eğitim öğretim yılında ortaöğretime devam eden 186 kız, 157 erkek olmak üzere 343 öğrenci üzerine yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilere "Kişisel Bilgi Formu", "Ana Baba Tutum Ölçeği" ve "İnternet Bağımlılık Ölçeği" uygulanmıştır. Bu araştırma betimsel nitelikli olup genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesinde, internet bağımlılığı, anne baba tutumları ve ergenlik dönemi özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin internet bağımlılığı ve algılanan anne baba tutumlarının cinsiyete göre değişmediği görülmüştür. Fakat sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelir, evde internet bağlantısının olup olmaması ve internete nerden bağlanıldığı değişkenlerinde anlamlı şekilde farklılaşma görülmüştür. Araştırmanın sonucunda patolojik internet bağımlısı öğrencilerin oranı %9,6 olarak bulunmuştur.

Sönmez (2014), “Ergenlerde iletişim becerileri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” konulu araştırmasında ergenlerde iletişim becerileri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma, amacına uygun olarak 2013-2014 öğretim yılında Düzce'nin Akçakoca ilçesindeki bir lisede öğrenci olan 222 ergende gerçekleştirilmiştir. Araştırmada; öğrencilerin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla "Sosyodemografik Bilgi Formu" kullanılırken, "İletişim Becerileri Envanteri, Anne-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerin anne-baba tutumlarının cinsiyet, eğitim, mesleğe göre istatistiksel olarak farklılaştığı belirlenmiştir. İletişim becerileri düzeyinin ise sınıf düzeylerine ve anne-baba tutumlarına göre istatistiksel olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Kadınların erkeklere oranla duygusal, zihinsel, davranışsal iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ersoy (2013), “Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Fatih ilçesi örneği)” konulu çalışmasında ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrenciler, anne-babalarının tutumlarını daha çok demokratik olarak algılamaktadırlar. Ayrıca öğrencilerin benlik saygılarının yüksek olduğu ve depresyon düzeylerinin düşük çıktığı görülmüştür. Anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik tutum arttıkça öğrencinin benlik saygısı artmakta, ancak koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arttığında ise öğrencinin benlik saygısı azalmaktadır. Anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik tutum arttıkça öğrencinin depresyon düzeyi azalmakta, ancak koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arttığında ise öğrencinin depresyon düzeyi artmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre Öğrencinin benlik saygısı arttıkça depresyon düzeyi azalmaktadır. Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik tutum boyutunun cinsiyet, kardeş sayısı ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; buna karşılık anne ve baba eğitim düzeyi, ebeveynin hayatta olup olmaması ve ebeveynin medeni durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan koruyucu-istekçi boyutunun cinsiyet, gelir düzeyi, ebeveynin hayatta olup olmaması ve ebeveynin medeni durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; buna karşılık anne ve baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan otoriter boyutunun anne eğitim düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, ebeveynin hayatta olup olmaması ve ebeveynin medeni durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; buna karşılık cinsiyet ve baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür.

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.ERGENLİK TANIMLARI

Ergenlik (adolescence) çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanıyor. Bu dönemde yaş sınırları çok açık bir biçimde belirlenmez, ancak bu süre kabaca 12 yaşından 10'lu yaşların sonuna, fiziksel gelişimin neredeyse tamamlandığı bir döneme kadar sürer. Bu dönemde ergen cinsel olgunluğa ulaşır ve aileden ayrı birey olarak kendi kimliğini kazanır. Kişisel bir kimlik geliştirme sürecinde olan bireyin temel vazifesi “Ben kimim?” ve “Nereye gidiyorum?” sorularına cevap bulmaktır (Atkinson L. Ve ark., 2006: s.155).

Ergenlik döneminin başlaması bireyin artık ailesine karşı az ihtiyaç duyduğu, fizyolojik ve hormonal gelişiminin üst seviyede olduğu zamanlardır. (Adams, 1995, s:13).

Başka bir açıdan yapılan tanıma göre ergenlik dönemi, bireyin davranış ve zihinsel becerilerinde meydana gelen değişimler sürecidir (Papalia, Olds&Feldman, 1998).

Geleneksel görüş, ergenlik döneminin huzursuzluk, iç çatışmalar ve isyankarlıkla nitelenen “fırtınalı ve gergin” bir dönem olduğunu savunmaktadır. Ancak bu konuda yapılan bazı araştırmalar bu olumsuz düşüncüyü desteklememektedir. Araştırmanın sonunda ergenlerin çoğunun, bu dönemi büyük bir sorunsuz geçirdikleri sonucuna varılmıştır. Ne var ki, elde edilen veriler erinliğin beden imgesi, özsaygı, ruhsal durum, akranları, ebeveynleri ve karşı cinsle kurulan ilişkiler üzerinde önemli etkiler yarattığını göstermekteydi. Bu efektlerden bazıları direkt olarak erinlik döneminde oluşan hormonal değişikliklerle bağlantılı olabilir, ancak bunların çoğu bedende oluşan fiziksel değişimlerin kişisel ve sosyal etkileriyle ve en önemlisi bu değişimlerin zamanlamasıyla ilişkilidir (Atkinson L. Ve ark., 2006: s.156).

2.2.ERGENLİK DÖNEMİ

İnsan, yaşamı boyunca sürekli değişim ve gelişim içindedir. Ergenlik dönemi, belki de bu gelişim sürecinin en önemli evresini oluşturmaktadır. Çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan ergenlik döneminin, topluma, kültüre ve kişiye göre farklı özellikler taşıması nedeniyle tanımını vermek çok güçtür. Ergenlik dönemi ile ilgili günümüze kadar birçok tanım yapılmıştır (Dinçer, 2008: 3).

Ergenlik dönemi; eşsiz bir gözdağı, değişim, meydan okuma ve fırsat zamanıdır. İnsan gelişiminin başka hiçbir aşamasında böylesi büyük bir değişim, böylesi kısa bir zamanda ve bu kadar çok alanda gerçekleşmez.: Bu dönemde vücutlarımız, zihinlerimiz, yeteneklerimiz ve kişiler arası ilişkilerimiz değişir (Yalom, 2008: 11).

Erik Erikson, bu dönemin temel görevinin, kimlik geliştirmek -başkalarından farklılık hissi- olduğunu ileri sürmektedir. Kimlik hissi; tutarlı ve anlamlı -bireyselliğin tam karmaşıklığını fark ederek- yetenekler ve potansiyelle tutarlı olmalıdır (Yalom, 2008: 23).

Bu dönem, Piaget'nin "Düşüncenin Gelişimine İlişkin Dönemlerinde" 12 yaş ve üzeri olan "*soyut işlemler*" dönemine denk gelir. Soyut işlemler dönemindeki ergenler varsayımlar kurabilirler, mantıksal sonuçlar çıkartabilirler ve ister somut ister soyut biçimde olsun, sorunlara farklı bir açıdan bakıp karmaşık çözümler üretebilirler (Eraslan, 2010).

Bulduğumuz şartlarda, ergenlik dönemini zorlaştıran türlü unsurlar bulunmaktadır. Hamburg (1986), bu unsurları şöyle özetlemiştir:

1. Ergenlik dönemi yaşadığımız çağda iyi beslenme imkanları, tıp alanındaki gelişmeler bu dönemin yaşını azaltmaktadır. Yapılan araştırmalarda Amerika Birleşik Devletleri'nde ergenlik döneminin 12,5 yaşında başladığı tespit edilmiştir. Modern toplumda yaşanan değişiklikler ergenlik döneminin bitimini ve bunun sonucunda bağımlılığın bitimini daha da uzatmıştır (Sprinthall ve Sprinthall, 1981). Yörükoğlu'na göre (1989) bugün ergenlik dönemi geçmişe kıyasla daha evvel başlamakta ve daha uzun sürmektedir. Bunun başlıca nedenlerinden biri eğitim öğretim hayatının uzun sürmesi ve iyi bir işte çalışabilmek için iyi ve uzun süreli bir eğitimin gerekli olması gösterilebilir. Ergenlik dönemi, hayata hazırlanan bir eğitim süresidir.

2.Ergenlik dönemine giren birey biyolojik ve sosyal gelişim arasında tutarsızlık yaşamaktadır. Bu evrede ergen bireyin organizması verimlilik açısından daha aktif halde oluyor. Fakat sosyal açıdan gelişim daha sonraki yaşlarda gözlemleniyor. Yaşadığımız çağda 10-15 yaşındaki ergenler tüm yaşamlarını etkileyebilecek kararlar alabiliyorlar, ancak bu kararları almak için duygusal, zihinsel gelişim, bilgi ve sosyal deneyim açısından olgun düzeyde değillerdir (Hamburg, 1986).

3.Günümüzde sigara, alkol, uyuşturucu maddeler, arabalar, silahlar gibi tehlikeli ve riskli maddelere çok kolay bir şekilde ulaşabilmektedirler. Bu dönemde ergenlerin arkadaşları, akranları tarafından baskı yaşadığı bir dönemdir. İçinde yaşadığımız çağda ergenlerde kuraldışı davranışların yaygın olduğunu görebiliyoruz. İnternet kullanımı, stres altında olan bireyler, dağılan aile ilişkileri ergenin davranışlarına etki göstermektedir. Ergenin gelişiminde temel destek sistemini aile oluşturmaktadır. Bu sistemin bozulduğu zaman ergenin duygusal sağlığını tamamen etkileyerek bozabiliyor (Goleman, 1998).

Hamburg (1986) ergenlik döneminde temel insani ihtiyaçları aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Ait olma hissini temin edecek bir grupta yer edinme ihtiyacı,
- İtibarlı görevlerde bulunma ihtiyacı,
- Değerli olduğunu hissetme ihtiyacı,
- Güvenilir ilişkiler kurma ihtiyacı.

Bu ihtiyaçları karşılandığı zaman ergen, “ben değerli biriyim”, “bazı faydalı yeteneklerim var”, “çevremle ilişki kurabiliyorum”, “gelecekle ilgili umutlarım var” diyebilmektedir. Ergenlik dönemine geçiş uzadıkça ve karışık bir hale geldikçe, birey bu cümleleri kullanmakta zorlanıyor.

Hamburg’a göre (1986), ergenler gelişimleri boyunca kendilerine, ben nasıl bir insan olmak istiyorum, bu insanı olmak için ne gibi özelliklere sahip olmalıyım sorularını sormalıdır.

Kimlik krizinin en iyi şekilde 20’li yaşların başlarında ve ortalarında çözülmesi gerekiyor. Böylece kişi başka görevlere geçebilir. Süreç başarılı olduğunda, kişinin tutarlı bir cinsel kimliğe, mesleki yönelime ve ideolojik dünya görüşüne ulaştığı anlamına gelir; bunlar sonraki gelişme sırasında değişmeye açık olabilirler (Atkinson, L. Rita ve ark., 2006: s.156).

2.3.ERGENLİKTE GELİŞİM VE ERGENLİK KURAMLARI

Ergenlik; insanlarda meydana gelen çocukluk evresinin sonlanıp yetişkinlik evresine geçiş çağıdır. Bu durum ergen gencin dış görünüşü ve ruhsal durumunda çeşitli değişikliklere yol açar. Kızlarda ve erkeklerde ergenlik farklı yaşlarda başlayıp vücuttaki değişikliklerde farklı seyredip farklı dönemlerde sonlanabilir (Kaşıkçı, 2014).

2.3.1.Ergenlikte Bedensel ve Cinsel Gelişim

Fiziki değişiklikler, isminden de anlaşılacağı gibi ergen bireylerde gözlenen değişimlerin ilki olan vücudundaki belli organların büyümesi ve belirginleşmesi sürecidir. Söz konusu dönem halk arasında buluş çağı olarak ta isimlendirilen, ergen bireylerin akli olgunluğunun başlamasıyla ve bunun yanında bireylerin üreme için vücutlarındaki gerekli değişimlerin olduğu dönem olarak da söylenebilir. Bu dönemde ergen bireylerin vücutlarında cinsiyetlerini belli edecek organlarında ve bunun yanında boylarında çeşitli değişiklikler görülür. Bireylerin cinsiyetleri bu dönemdeki değişikliklerin farklı olmasındaki en önemli etkidir (Kaşıkçı, 2014).

Ergenlik dönemine giren bireylerin her birisinin vücut metabolizması, aileden aldığı kalıtsal genetik özellikler ve son olarak yaşadığı çevrenin farklı olması sonucunda bireylerin bu dönemdeki değişimleri kişilere has olduğu söylenebilir. Bu değişiklikler bireyler arasında farklı olduğu gibi cinsiyetler arasında da farklılıklar gösterebilir. Kız çocuklarında erkeklere kıyasla ergenlik döneminin daha uzun sürdüğü söylenebilir. Bunun nedeni kızların ergenlik dönemine başlama yaşlarının erkeklerden daha erken olmasına rağmen bu dönemin sonlanmasının ortalama aynı yaşlarda olmasıdır. Söz konusu dönemde ergen bireylerde olan değişimleri çeşitli kaynaklarda birincil ve ikincil dönem olarak ele aldığı görülmektedir. Birincil dönem buluş dediğimiz ergen bireyin üremesi için vücudundaki biyolojik değişimi tamamladığı dönemdir. İkincil dönem ise bedensel anlamda ergen bireyin yaşadığı değişimlerdir (Çuhadaroğlu ve diğerleri, 2004, s.42).

2.3.2.Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişimi dört döneme ayıran Piaget'e göre bireyler, 11-12 yaşlarından itibaren soyut (formel-biçimsel) işlemler dönemine girerler. Bu kurama göre birey, duyu-hareket, işlem öncesi ve somut işlemler aşamalarını tamamladıktan sonra bu döneme geçebilir (Kaşıkçı, 2014).

Çocuğun somut düşüncesi ergenlik döneminde değişir ve soyut düşünce gelişir. Soyut düşünce, olayların nedenlerini araştırmaya yönelik düşünce biçimidir. Bu tür düşünce biçiminde varsayımlara dayalı olasılıklar, mantık yolu ile analiz edilir ve eyleme geçmeden önce çıkarımlar yapılır. Problemler çözülürken deneme yanılma yerine sistematik bir yaklaşım uygulanır. Ayrıca, soyut işlemler döneminde olan birey, başkalarının görüşlerine aldanmaz, olayların arkasındaki nedenleri anlamaya çalışır. Deyimlerin ve atasözlerinin kelimelerle ifade edilen anlamlarından daha farklı bir anlamı olduğunu bilir. İma ve benzetmeleri kavrayabilir. Bir metnin ana fikrini kolaylıkla çıkarabilir (Gander and Gardiner, 1993, s.137).

Soyut düşünmenin bir yanı gerçeklik ve olasılık arasındaki ilişki ile ilgilenir. Somut işlemler dönemindeki çocuklar için 'olan şey' ile 'olabilecek şey' aynı ve tektir. Ancak, soyut işlemci ergenler daha geniş olan hipotetik olasılıkları düşünürler. Gerçekleşen olayın her zaman gerçekleşen ya da gelecekte gerçekleşecek olayların güvenilir bir göstergesi olduğundan öte, bu olayın şans eseri gerçekleşmiş olabileceğini de bilirler. Buna ek olarak, soyut işlemci ergenler, ürettikleri olası hipotez ya da açıklamaları test edip doğrulamak amacıyla hipotetik-varsayımlı düşünceyi kullanırlar. Soyut düşünmenin diğer yönleri de çoklu değişkenlerin birleştirilmiş ya da etkileşimli faktörlerini düşünmeyi ve biliş-ötesi düşünebilmeyi kişinin düşünme süreci hakkında düşünmesini içerir (Gander and Gardiner, 1993, s.140).

2.3.3.Ergenlikte Ahlak Gelişimi

Ahlak, iyi ve doğru davranışlar bütünüdür. İnsanların uymak zorunda oldukları davranışlar ve kurallardır. Kişilere veya toplumlara göre ahlak çeşitlilik gösteren bir olgudur. İnsani anlamda ahlak kuralları denildiğinde dar kavramlı ancak, kişilerin yaşamını idame ettirmesi için toplumsal hayatın devamlılığı için olmazsa olmaz

Kohlberg ahlaki gelişimini, bir insanın davranışı hakkında düşünme ya da davranışı iyi ya da kötü olarak yargılama yolu olarak tanımlar. Hangi davranışın iyi ya da kötü olduğu kişiden kişiye değiştiği gibi, toplumdan topluma da değişmektedir. Ahlaki gelişim süreci kimlik oluşturma ve bununla bağlantılı olarak kişisel ahlaki statü geliştirme bir parçasıdır. Psikolojide ahlak gelişimini açıklayan üç önemli kuram vardır. Psikoanalitik kuram, toplumsal öğrenme kuramı ve yapısal gelişim yaklaşımıdır (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.29).

2.3.4.Ergenlikte Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim kişinin yaşadığı toplum tarafından kabul edilebilir bir biçimde davranmayı öğrenme biçimidir. Bu bir süreçtir ve doğumdan itibaren ilk anne baba iletişimi ile başlar ve ömür boyu devam eder (Kaşıkçı, 2014).

Ergen, sadece yaşının ilerlemesiyle ya da boyunun uzaması ile olgunlaşmaz. Olgunluk, bazı belirli kişilerarası deneyimler ve eğitsel sonuçlar ya da başarılar yoluyla gelişmektedir. Her dönemin gerekliliklerinden biri olduğu gibi, ergenlikte de sosyal gelişimin temel taşı olarak nitelendirilen gelişimsel görevler, olgunlaşmanın en temel şartıdır (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.26).

2.3.5.Ergenlikte Kişilik Gelişimi

Kişilik kavramı, bir insanı başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir. Diğer bir kişilik tanımı da; bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, onu diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir (Kaşıkçı, 2014).

Kişiliğin çekirdekleri yaşamın ilk yıllarında atılır, altı yaşında ana hatları belirir ancak, son biçimini alması ergenlik dönemi sonuna doğru olur. Kişilik çizgileri uzun sürede biçimlendiği için kolay değişmez. Kişilik bireyin çevresiyle sürekli etkileşimi ve uyumu sonucu oluşur. Ergen beş belirgin gelişim görevi ile etkin bir şekilde uğraştıkça kişiliği gelişir. Bu gelişim görevleri bilindiği üzere; fiziksel değişimlere, cinsel olgunlukla ilişkili yeni duygulara uyum sağlama, anne ve babalarla olan ilişkilerde dönüşüm, aynı ve karşı cinsten yaşlılarla etkili ilişkiler geliştirme, bir meslek için hazırlık yapma ve en önemlisi kimlik gelişimidir (Yörükoğlu, 2007, s.25).

2.3.6. Ergenlik Kuramları

Ergenlik kavramı insanoğlunun inkâr edemeyeceği bir süreç olması sebebiyle insanlık tarihi boyunca çeşitli yazarlar ve düşünürlerce değişik yönleri ile incelenmiştir. Aristo gençlik çağını sürekli bir sarhoşluk olarak tanımlarken, sarhoş kişiden ne denli tutarlı ve uyumlu bir davranış beklenirse, gençten de o kadarının beklenilebileceğini irdelenmiştir. Gençlikteki çelişkileri, dengesizlikleri, duygusal çalkantıları bu nedenle bir hastalık olarak değil, sağlıklı bir çılgınlık olarak nitelemenin daha yerinde olacağını savunmaktadır (Yörükoğlu, 2007, s.126).

2.3.6.1.G. Stanley Hall Kuramı

Bir psikolog olarak Hall'ın başlıca ilgi alanı çocukluk ve ergenlik arası birey gelişiminin başlıca prensiplerini incelemek olmuştur. Hall'ın çalışmalarında Darwin'den etkilendiği çok net bir şekilde görülmektedir. Hall çalışmalarında Darwin'in evrim teorisini ergenlik ve çocukluk dönemlerine uyarlamaya çalışmıştır. Daha öncede bu dalda çalışma yapmış bazı bilim adamları Hall'ın yoluna ışık tuttuğu söylenebilir. Hall'a göre çocukluğun değişik evreleri insan evriminin evrelerine eşdeğerdir denilebilir (Kulaksızoğlu, 2012, s.19).

Hall doğumdan sonraki ilk dönemi insan neslinin maymuna benzerlik dönemine geçtiği evrelerin adeta bir özümsemesi yapılmaktadır. 8 ila 12 yaşları arasında bebekliğe göre olmasa da hala gelişmiş insana göre daha ilkel durumdadır. Bu dönemdeki çocukların davranışları avcılık ve balıkçılıkla hayatta kalmaya çalışan ilkel bir insana benzetilebilir. Ergenlik Hall'a göre ilkelikten uygarlığa geçiş dönemidir. Bu nedenle ergenlik çocuklukla yetişkinlik yani ilkelik ile uygarlık arasında bir köprü görevi kurmaktadır. Ergenlikteki sinirli davranışlar nedeniyle Hall ergenliği bir 'stres ve fırtınalar' dönemi olarak nitelendirmiştir. Hall erkek ve kızların ergenliklerinin farklı dönemlerde olduğunu savunuyordu. Hall'a göre ergenlik bireysellik duygusunun geliştiği bir yeniden doğuş dönemi olarak algılanabilmekteydi. Hall ergen gençlerin her an eğitime açık olduklarını savunmaktadır (Kulaksızoğlu, 2012, s.19-20).

2.3.6.2.Ergenlik Gelişimi ile İlgili Psikoanalitik Kuram

Söz konusu kuram diğer kuramlara bakıldığında ergenlikten daha çok ergen bireylerin erken gelişim dönemleri ile ilgilendiği görülmektedir. Sigmund Freud'un ergenlik öncesi döneme dair olan fikirlerini bilmeden direkt ergenlik ile ilgili tanımını okumak son derece yanlış sonuçlara yol açabilir. Söz konusu kuramda çocukluk ve bebeklik dönemindeki yavrular cinsel dürtülerden oluşan bir yumak olarak tarif edilmektedir. Bu dürtülerin psikoseksüel dürtüler olarak ortaya çıktığı savunulmaktadır. Sigmund Freud'a göre çocukluk döneminde bebeğin meme emmesi veya parmağını emmesi bu dürtülerin başlangıcıdır (Kaşıkçı, 2014).

Sigmund Freud'a göre ikinci evrede birinci evredeki gibi basit değil daha fazla dürtülerin arttığı ve belirginleştiği bir evre olarak incelenir. Çocuklar bu evrede bütün dikkatlerini genital organlarına ve en önemlisi onlardan alacakları zevklere verdiğini savunur. Bu süreç böyle devam ederken Sigmund Freud son olarak ve beklendiği üzere çocukların karşı cinsten ebeveynlerine ilgi duymaya başladığını savunmaktadır. Bunu sonucu olarak erkek çocukların annelerine ilgi duydukları için babalarına düşmanca tutumları olduğunu savunmuştur. Aynı şekilde kız çocuklarınsa babalarına ilgi duydukları için annelerine düşmanca tutumlar sergilediği savunmuştur.

Bu olay ‘Oedipus Karmaşası’ olarak ifade edilir. Freud’a göre Oedipus karmaşası yaşayan çocuklar karşı cins ebeveynine sahip olma isteği çok büyük olacağından aynı cins ebeveynini öldürmek ister. Bu duygular zamanla yok olur ve yerini pişmanlık ve hayal kırıklığına bırakır. Çocuk duygularından ve düşüncelerinden dolayı cezalandırılacağını düşündüğü için oedipal çelişkileri bastırır. Bundan sonra sakin geçecek olan gizil dönemine geçer. Bu dönem 5-6 yaşlarından 12 yaşına kadar süren uzun bir dönemdir (Kulaksızoğlu, 2012, s.22).

2.3.6.3.Öğrenme Kuramının Ergenliğe Yaklaşımı

McCandless sosyal öğrenme kuramlarının esaslarını ergenlik gelişimine uyarlamaya çalışmıştır. McCandless insanların dürtülerle davranışlarına şekil verdiği görüşüne inanmaktadır. Söz konusu kurama bakıldığında diğer kuramlardan çok büyük farklılıkları olduğu söylenemez.

Ergenlikte cinsellik duygusunun önemli bir yerinin olduğunu savunan McCandless Sigmund Freud’a katılmakla beraber, hayal kırıklığı, saldırganlık, endişe, merak ve bağımlılık gibi öğrenilmiş veya öğrenilmemiş dürtü ve isteklerin bireyi harekete geçirdiğini ileri sürmektedir. Öğrenmenin dürtüler üzerinde çok etkili olduğu bilinmektedir. Kişi kendisini saldırgan olarak tanımladığında bu kelimenin anlamını veya fiziksel bir durum olarak karşılığını daha önceden öğrenmiştir. Aynı şekilde endişeli, meraklı, bağımlı veya seksi olduğunu söylerken bu hallerin fiziki durumları ve aynı zamanda psikolojik durumları hakkında temel bir bilgisi olmuştur (Yörükoğlu, 2007, s.47).

2.3.6.4.Sullivan’ın Kuramı

Sullivan Sigmund Freud’un aksine onun savunduğu cinsellik ile ilgili düşüncelerini eleştirmiştir. Söz konusu kuramda Sullivan bireylerin arasındaki ihtiyacın giderilmesinin çok daha önemli olduğunu savunmuş ve birçok kişi üzerinde yaptığı araştırmalarda bu düşüncesini destekleyecek argümanlar öne sürmüştür. Sullivan bireylerin en önemli ihtiyaçlarının kendilerini güvende hissetmeleri olduklarını savunmaktadır. Bu düşüncenin sonucu olarak kişilerin kendilerini endişeden uzak olduklarını hissetme ihtiyacından geldiği savunulabilir. Bu durum beraberinde bebeklerin doğumdan itibaren ilgiye ve yardıma muhtaç olma durumundan kaynaklandığı söylenebilir. Sullivan’a göre bebekler ile ebeveynleri arasında özellikle anneleri ile gizli bir iletişim bir çekim olduğu söylenebilir. Annenin veya ebeveynin bir duruma üzüntü duyması esnasında bebeğin bu durumu anlaması ve ona göre tepkiler vermesi Sullivan’ı bu düşünceye iten temel sebeplerdendir. Sullivan annenin çeşitli duygu hallerinde iken bebeklerinde aynı duyguyu gerek yüz hareketleri ile gerekse ses tonları ile ona göre tavır aldıkları düşüncesini savunmaktadır. Böyle durumlarda bebekler annelerinin hoşlandığı veya hoşlanmadığı hareketleri anlar ve ona göre tepkiler vermeye başlarlar. Ayrıca Sullivan her ne kadar kabul etmese de yapılan araştırmalarda Amerikan toplumunda bebeklerin cinsel davranışlarına karşı gösterilen negatif tepkilerin, bebeklerde endişe duygusunun birikmesi sonucu doğduğu görülmektedir. Ebeveynlerin çocukların cinsel organları ile oynadıklarını gördüklerinde sert ve olumsuz tepkiler vermeleri çocukta ileriki yaşlarda ortaya çıkabilecek cinsel fobinin oluşmasında büyük etkisi olduğu söylenebilir. Bu durum MCandless’in kuramında savunduğu ergenlik dönemindeki tecrübelerin ileriki yaşlarda etkilerinin olacağı düşüncesini destekler niteliktedir (Dinçel, 2006, s.23).

2.3.6.5.Lewin’in Kuramı

Kurt Lewin’in geliştirdiği kuram aslında ‘Stres, Fırtınalar ve süreklilik’ kuramları içinde yer almaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi bu kuram bir takım coğrafi benzeşmeleri kullanmaktadır. Lewin’e göre davranış, kişinin çevresinden etkilenmesi sonucu oluşmaktadır.

Tüm bu faktörler bir araya toplandığında ise yaşam alanı denilen bölgeyi oluşturur. Yaşamın ilk başlarında yaşam alanı küçüktür buna karşılık kişinin hedefleri az ve kolaydır. Ancak, kişi olgunlaştıkça birçok deneyim kazanır ve yaşam alanı da bir hayli genişlemiş olur. Bireyin yaşam alanındaki kişisel ve çevresel faktörler sürekli değişmektedir. Bu değişimler dereceli olarak yavaş olursa, bireyin onları düzenlemesi ve değişime uyum sağlaması çok zor olmamaktadır. Ancak, çok hızlı değişimlerde birey yoğun stresli bir dönem geçirir. İşte Lewin'egöre ergenlik ikinci yani hızlı değişimler gibi bir dönemdir (Öner ve Gümüş, 2000, s.9).

2.3.6.6.Antropoloji Kuramı

İlk bakışta konuya ilgisiz görünse de antropoloji kuramının önde gelenlerinden birisi Margaret Mead'dır. Mead 1928 yılında Samoa adası yerlileri üzerinde yaptığı bir araştırmayı yayınlamış ve yazısında ergenlik döneminde yaşanan 'fırtınaların ve stresin' evrensel bir sorun olmadığından söz ederek ortalığı biraz karıştırmıştır. Mead, Samoa'lı kızların ergenliğe sorunsuz ve yumuşak bir biçimde girdiklerini gözlemlemiştir. Mead'ın Amerikan gençliğine bakışı biraz farklı idi Amerikalı gençler ergenlikte birçok zorlukla karşılaşıyorlardı. Mead ilk önce şu soruyu sordu; Samoa'lı kızlarla aralarındaki bu çelişki neden kaynaklanıyordu. Bunun üzerine Mead olayı daha net anlayabilmek için Samoa'daki kültür farkını inceledi. Sonuçlar şaşırtıcı idi, Samoa'da cinsellikle ilgili hiçbir tabu olmadığını fark etti. Gençler cinsellikle çocukluk dönemlerinde tanışmaktadır ve en önemlisi gençler evlilik öncesi de seks hayatları ile ilgili hiçbir baskı görmemektedirler. Sonuç olarak gençlerin uyanan cinsel istekleri toplumun kültürel normları ile ihtivaya düşmekte ve bunun sonucu olarak da bir fırtına ve stres dönemi yaşanmaktadır (Dinçel, 2006, s.26).

2.3.6.7.Spranger'in Kuramı

Ergenliğin bir fırtına ve stres dönemi olacağı fikrine karşı gelenlerden biriside Edward Spranger'dır. İnsanlar birbirinden farklı olduğundan herkesi kapsayacak ve herkese uyacak bir takım kurallar oluşturmak imkânsızdır. Spranger her insanın farklı olduğu hakkındaki bu görüşünü ergenlik gelişimi ile ilgili kuramında uygulamıştır. Spranger, bireysellik değişebilirliği adlı bir kuram ileri sürmüştür. Spranger'e göre ergenlikte karşılaşılabilecek üç çeşit büyüme modeli olabilir. Birinci modeli izleyen gençlerin daha önce bahsedilen fırtına ve stresle başı derde girer. Bu gençlerin çocukluktan yetişkinliğe geçişi diğer kuramcılarında dediği gibi zor, acı verici ve romantik olmaktadır. Bunun yanı sıra ergenliği büyük ölçüde zarar görmeden geçiren gençlerde vardır. Bu gençler yavaş ve sürekli gelişim modelinin temsilcileridirler. Çatışma ve stresten uzak bir şekilde ergenliği geçirirler. Üçüncü ve son model ise dinamik model olarak adlandırılır. Dinamik model diğer iki modelin karışımı olarak düşünülebilir (Kulaksızoğlu, 2012, s.26).

2.3.6.8.Erikson'un Kuramı

Erikson'un ortaya attığı psiko-sosyal kişilik kuramı ergenliğe özellikle önem vermiştir. Erikson'a göre çocuk birtakım psikoseksüel dürtülerini tatmin etmeye çalışır, ancak, bu dürtüler daha geniş bir bütünün sadece bir parçasıdır. Oral evre olarak nitelendirilen dönemde çocuk yiyerek ve emerek tatmin sağlayacaktır. Ancak, Erikson'a göre çocuk aynı zamanda birçok algıyı da bu dönemde izlemektedir. Dokunma duygusu gelişmektedir. Görüntüleri sesleri ve kokuları algılamakta ve orallığı daha pasif durumlarda kullanmaktadır. Erikson ergenlikte başka dürtülerinde olduğunu kabul etmektedir. Bebek çok yardıma muhtaç ve bağımlı olduğu için çekirdek çatışması veya normatif bunalım yaşamaktadır. Eğer gelişimin sağlıklı yönde ilerlemesi isteniyorsa, çocuk kendisine bakanlara güvensizlik değil, güven duymalıdır (Morsümbül ve Tümen, 2008, s.25).

Erikson'a göre insan hayatı sekiz çekirdek çatışmasından oluşmaktadır ve bunları insanın sekiz çağı diye adlandırmaktadır. Hayatın ilk dönemi olarak temel güvene karşı güvensizlik dönemi tanımlandıktan sonra Freud'un anal dönemine eş olan çatışmayı da utanç ve endişeye karşılık bağımsızlık olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde fallik dönem eş girişimciliğe karşılık suçluluk dönemi ve gizli döneme eş çalışkanlığa karşılık aşağılık duygusu ile ergen içinde kimliğe karşılık kimlik karmaşası dönemi tanımlanmaktadır. Erikson yetişkinlik içinde üç çekirdeksel çatışma tanımlayarak psikoanalizin ötesine gitmektedir. İyi bir hayat yaşamak için genç yetişkin mahremiyete karşılık tecrit olma sorununu, orta yaşlı kişi ise durgunluğa karşı üretkenlik sorununu çözmelidir. Daha yaşlı birey ise ümitsizlik ve çaresizliğe karşı katılım ve bütünlük arasında bir denge kurmalıdır (Morsümbül ve Tümen, 2008, s.25).

2.4.KİŞİLİK KAVRAMI

Kişilik kavramı başlarda psikoloji kavramı ile çok fazla bağlantılı olmamasına karşın yüzyıllar içinde evrim sonucunda insan kişiliğinin özünü anlatan bir kavram durumuna gelmiştir. Psikologlar tarafından da onaylanan bu durum, günümüzde psikolojinin önemli disiplinlerinden bir tanesi olmuştur (Berne, 1983: 575).

Kişilik konusu hakkında günümüzde henüz bir tanım üzerinde hem fikir olunamamıştır. Yüzlerce bilim insanı yine yüzlerce kişilik tanımında bulunmuştur. Bu tanımlardan bir kısmı Tablo 2,1'deki gibidir (Hiriyappa, 2009: 44; Appannaiahv.d, 2010: 154).

Tablo 2.1:Kişilik tanımları

(Appannaiah, H.R.;Reddy, P.N. and Kavitha, B.R. (2010). Organizational Behaviour.Mumbai, Himalaya Publishing House; Hiriappa, B. (2009). Organizational Behavior.Delhi, NewAge International Press).

Araştırmacı	Tanım
Robert Hogan (1994)	Robert'a göre kişiliğin iki farklı tanımı bulunmaktadır, bireyin diğerleri tarafından ne şekilde algılandığı ile yani namı ile alakalıdır.
Cüceloğlu(2003: 404)	Kişinin iç ve dış çevresi ile oluşturduğu, başka kişilerden tutarlı, ayırt edici ve yapılaşmış bir ilişki şeklindedir.
Eroğlu (2004: 158)	Kişilik, zamanın bireylere sosyal ve biyolojik özellikler kazandırdığı ve belli bir zaman periyodunda da devamlılığını muhafaza eden psikolojik davranışlarındaki ortaklıkların ve farklılıkların tamamını saptayan karakterlerin ve eğilimlerin hepsidir.
Caprara ve Cervone'ye (2000: 355)	Kişilik, kişinin hayatı boyunca dış çevresine uyum göstermesine hizmet sağlayan bir dizi dinamik ve öz düzenleyici sistemlerden meydana gelmektedir.
Yelboğa (2006: 198).	Kişilik, bir kişinin tutum ve davranışlarına şekil veren faktörlerine kendine has durumudur.
Freud (1920)	"Kişilik; ego ve süper ego arasındaki kontrolü ele geçirme muharebesinin bir sonucudur."
Gordon Allport (1955)	"Bireysel bir gerçeklik olan kişilik, tüm insanların davranışlarına ve aktivitelerine rehberlik eden ve onları yönlendiren içsel bir şeydir."
George Kelly (1955)	"Kişilik, bireyin kendine has bir yolla hayatına anlam kattığı deneyimlerdir."
EricErikson (1964)	"Hayat bir dizi psikolojik kriz içerisinde akıp gitmektedir ve kişilik bu krizlerin sonucunun bir fonksiyonudur."
Carl Rogers (1977)	"Kişilik, herkesin kendine has olan, örgütlü, daimi/kalıcı olarak algılanan subjektif, deneyimlerin kalbinde/merkezinde yer alan bir varlıktır."
Robert Hogan (1994)	"Kişilik, nispeten istikrarlı davranışların bir deseni olarak ifade edilebilir ve bu tutarlı içsel durum, kişinin davranış eğilimlerini açıklar."

2.5.KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Kişilik kavramının tanımlanmasından sonra temel özellikler belirtilecek olursa; kişilik tanımının gerçekleştirilmesindeki yaklaşımlar ve kişiliğin ortaya konulmasında etken olan faktörler, ayrıca kişiliğin bir özelliği şeklinde açıklanmaktadır. Kişilik; insanların tutumları, ilgileri, kabiliyetleri, dış görünüşü, konuşma tarzı ve çevresine uyum göstermesi gibi bütün özellikleri kapsayan geniş bir alandır. Bu yelpaze içinde özel ya da tipik tutum ve davranışlar kişiyi diğerlerinden farklı kılar (Alaybeyoğlu Küçük, 2014).

Kişilik özellikleri, bireylerin gözlemlenebilir davranışlarını ve içsel tecrübelerini tanımlamak, sınıflara ayırmak ve özetlemektir. Kişilik özellikleri, ortama, zamana vb. farklı durumlara göre ortaya çıkan duygusal tepkimelerle bireylerin hem kendilerini hem de başkalarını tanımlamak amacıyla kullandıkları kavramlardır. Kişi etkileşim halinde olan bir canlıdır (Alaybeyoğlu Küçük, 2014).

Kişilik farklı katmanların bir araya gelerek oluşturdukları bir bütündür. Bu katmanlar şu şekilde sıralanabilir (Köknel, 1985: 24-25).

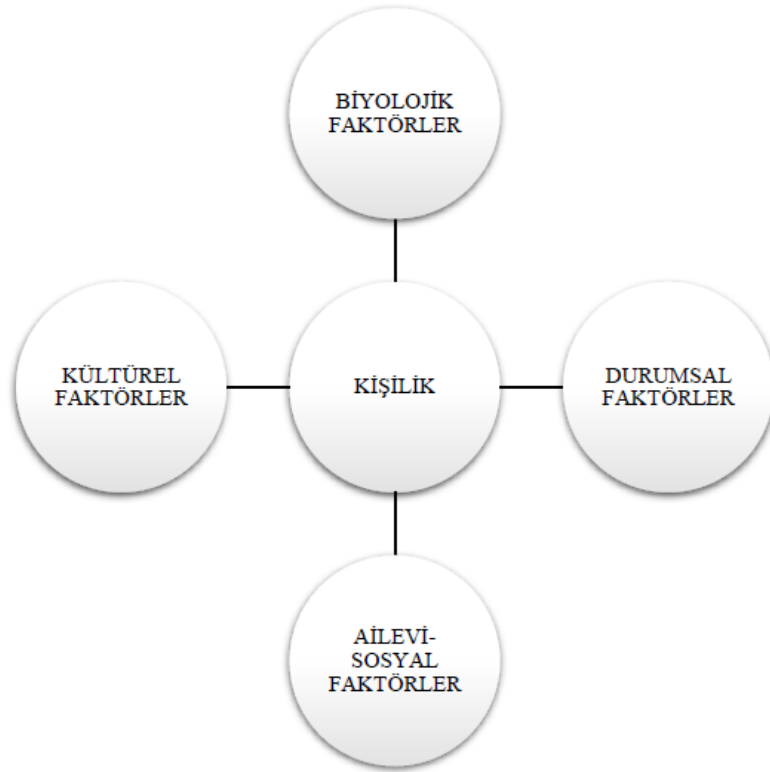

Şekil 2.1: Kişiliğin katmanları (Köknel, 1985: 24-25).

Kişilik özellikleri, bireylerin gözlemlenebilir davranışlarını ve içsel tecrübelerini tanımlamak, sınıflara ayırmak ve özetlemektir (Alaybeyoğlu Küçük, 2014).

2.6.KİŞİLİĞİ OLUŞTURAN FAKTÖRLER

Kişiliği meydana getiren faktörleri net bir şekilde sıralamak güçtür. Çünkü kişiliğin oluşmasını etkileyen psikolojik ve bilişsel süreçlerin yanında pek çok ilave etken bulunmaktadır. Genel anlamda kişiliği oluşturan faktörleri dört ana başlık altında inceleyebiliriz, kültürel, biyolojik, sosyal ve durumsal.

Şekil 2.2: Kişiliği oluşturan faktörler (Nair, 2010: 137).

2.6.1.Biyolojik Faktörler

Kişiliğin ortaya çıkmasına katkıda bulunan bazı etkenler, zeka, kalıtım, biyolojik geribildirim ve fizyolojik özellikler şeklinde sıralanabilir (Nair, 2010: 137).

Kalıtım, ebeveynlerden kromozomları aracılığı ile alınan ve değişmez şekilde kabul gören yüz güzelliği, boy, kas yapısı gibi özellikler bu faktörün içinde yer alan özelliklerdir. Gerçekleştirilen araştırmalar bu tip faktörlerin kişiliğin meydana gelmesine doğrudan etki etmese de dolaylı etkilerinin olduğunu göstermiştir. İkiz kardeşlerin üzerinde gerçekleştirilen ve “Jim Twins” şeklinde isimlendirilen çalışmada, doğumlarının hemen arkasından birbirlerinden ayrılarak değişik ailelerin ile büyüyen ikizler, otuz dokuz sene sonra tekrar birleştirildiğinde çarpıcı bilgilere ulaşılmıştır. Her ikisinin de çocuklarına benzer isimler koydukları, köpeklerinin isimlerinin aynı olduğu, sigara markalarının aynı olduğu ve neredeyse aynı anlarda migren ağrısı yaşadıkları, evlerinin önündeki ağaçların aynı türden ağaçlar olduğu ve hemen hemen aynı hizada dizildikleri gözlemlenmiştir. Minnesota Üniversitesi tarafından 350 ikiz üzerinde gerçekleştirilen bir araştırma neticesinde edinilen bilgilerde genetik unsurların kişiliğe etki ettiğine dair bulgulara destek verdiği görülmektedir (Nair, 2010: 137).

Kişiliği meydana getiren ve farklılıklar oluşmasına sebebiyet veren bir diğer etken de zekadır. Zeka, rasyonel düşünebilme, dünyayı algılayabilme kapasitesi ve bir problemler karşı karşıya kalındığında imkanları etkin bir biçimde kullanabilmedir (Feldman, 1996: 292). Başka bir deyişle zeka, problem çözme kabiliyeti, sözel beceri ve bunları günlük yaşamda uygulayabilme yeteneğidir (Halonen ve Santrock, 1996: 267).

Biyolojik geribildirim oldukça yeni bir keşiftir. 1990’lı senelerin başlarında beyin hakkında gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde ortaya konulmuştur. Biyolojik geribildirim beyin dalga biçimleri, hormon ve mide salgıları, vücut sıcaklığı, kan basıncında oluşan dalgalanmalar vb. biyolojik vakaların geribildirim yöntemleri ile kontrolünün sağlanabileceği inancı temelindedir. Kişilerin öfke, sevinç, üzüntü vb. kişiliğine etki eden psikolojik durumların biyolojik nedenleri, hormonal salgılar, kabullenilebilecek vücut ısısı, kan basıncı gibi etkenlerin kontrolü dolayısıyla kişiliğin meydana gelmesine ciddi şekilde etki oluşturabilmektedir (Hiriyappa, 2009: 50-51).

2.6.2.Kültürel Faktörler

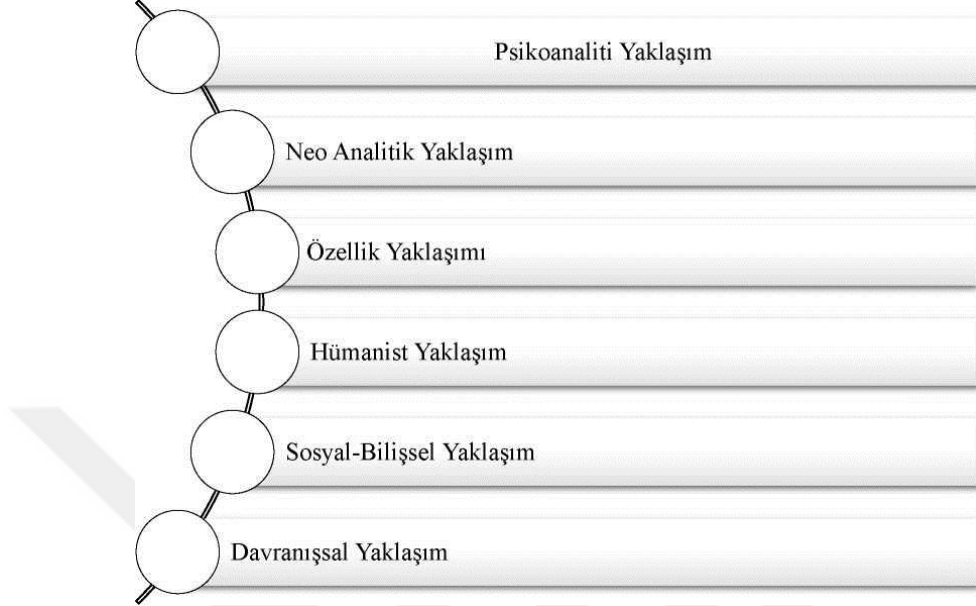
Kültürel faktörler de yine kişiliğin ortaya çıkmasındaki etkin faktörlerdendir. Kültür kavramı kısaca; normların, geleneksel yapıdaki uygulamaların, kuralların, örf ve adetlerin, prosedürlerin birleşmesinden meydana gelmektedir. Bütün kültürler, fertlerinin kimi davranışlar göstermesini beklemektedir ve bu doğrultuda da eğitmektedir. Kültürün genel özelliklerini sergileyen işbirliği, bireysellik, pozitif düşünce, misafirperverlik gibi değerler o kültür içinde yetişmiş kişilerin kişiliğinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Hiriyappa, 2009: 50-51).

2.6.3.Ailevi/Sosyal Faktörler

Kişilerin sosyal hayatta karşılaştıkları ilk gruplardan bir tanesi olan aile, bilhassa çocukluk dönemindeki kişilerin kişilik özelliklerinin ortaya konulmasında son derece önemlidir. Kişinin içinde yer aldığı ilk sosyal grup olan ailenin etkisi altında kalanların sonraki hayatlarında karakteristik özellikleri de önemli oranda ailede şekil kazanmakta ve kişilerin kişilik özellikleri, önemli oranda ailelerinin kişilik özelliklerini göstermektedir. Kişilik gelişimi açısından en önemli undur aile ve sosyalleşmedir (Çetin ve Beceren, 2007: 115).

2.7.BAŞLICA KİŞİLİK KURAMLARI

Kişilik kuramları ile ilişkili farklı gruplandırmalar bulunmaktadır. Kişilik kuramları altı ana başlık altında incelenecektir.

Şekil 2.3: Başlıca kişilik kuramları (Hazar, 2006: 130).

2.7.1.Psikoanalitik Yaklaşım

Bu yaklaşım Freud'un kişilik kavramından ortaya çıkmaktadır. Bireylerin farkına varamadıkları bazı içgüdüleri ve ihtiyaçlarından feyz alarak, temelde yer alan ihtiyaçların ya da kaygıların bilinmesinin farklı ortamlarda gerçekleştirilen farklı davranışları birbirleri ile tutarlı duruma getireceğini iddia eden Freud, kişiliğin üç esas birimini şu şekilde belirlemiştir (Hazar, 2006: 130).

1. İd, ilkel benlik anlamına gelen id, içgüdüsel arzuların tamamını temsil etmektedir ve bilinçlilik seviyesine ulaşımına izin tanımadığı için bilinç dışıyla özdeşleştirilmektedir.

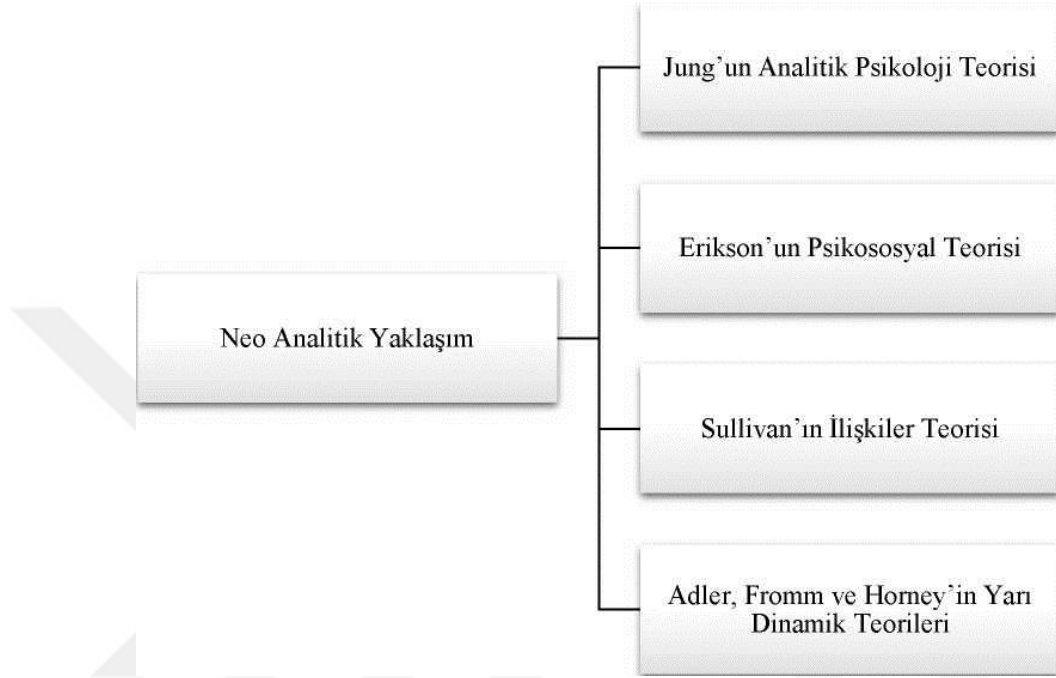
2. Ego, benlik anlamına gelen ego, hayata dair gerçekçi bir yorumda bulunmanın işlevini yapan örgütlenmiş kişiliği yani bilinçliliğidir.

3. Süper-ego, gerek bilinç gerekse de bilinç dışındaki kökleri ile süper ego, yasaklamaların ve toplumsal buyruk içselleştirilmesini temsil etmektedir.

2.7.2.Neo Analitik Yaklaşım

1920'li senelerin başlarında bilhassa Amerika ve Avrupa'daki okullarda Freud'un psikanalitik anlayışına yönelik çok önemli bir muhalefet oluşum göstermiştir. Neo analitik yaklaşımın savunucularını ve teorilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Şekil 2.4 : Neo analitik yaklaşım teorileri (Millon, Lerner ve Weiner, 2003: 122).

Bahsedilen bu teoriler kişilik tecrübeleri, metafizik dinamikler, kişilik tayin edicisi şeklinde bilinçdışı süreçlere Freud'un yaklaşımının paralelinde vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda neo-analitik yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, psikanalitik yaklaşımın, kişiliğin tanımını yapmada kilit faktör olarak gördüğü cinsellik kavramını şiddetli bir biçimde reddetmiş ve hepsi cinsellik yerine kendi anahtar faktörünü ilave etmiştir. Kişilik, saldırganlık ve cinsellik güdülerinin farklı şekillerde yüceltilmeleri ya da bunlara yönelik oluşturulan tepki düzeneklerinden meydana gelmektedir. Gerçekçi yorumuyla dahil olduğu bu süreç içerisinde, süper-egonun temsilciliğini yaptığı kurallara uyum sağlamayan saldırgan ve cinsel yönelimler bastırılarak bilinç altına atılmaktadır. Bilinçaltına itilen bu tip yönelimler, insanın uygarlık karşıtı karanlık tarafını ortaya koymaktadır. İnsanın doğası çoğunlukla kötü ve vahşidir (Millon, Lerner ve Weiner, 2003: 122).

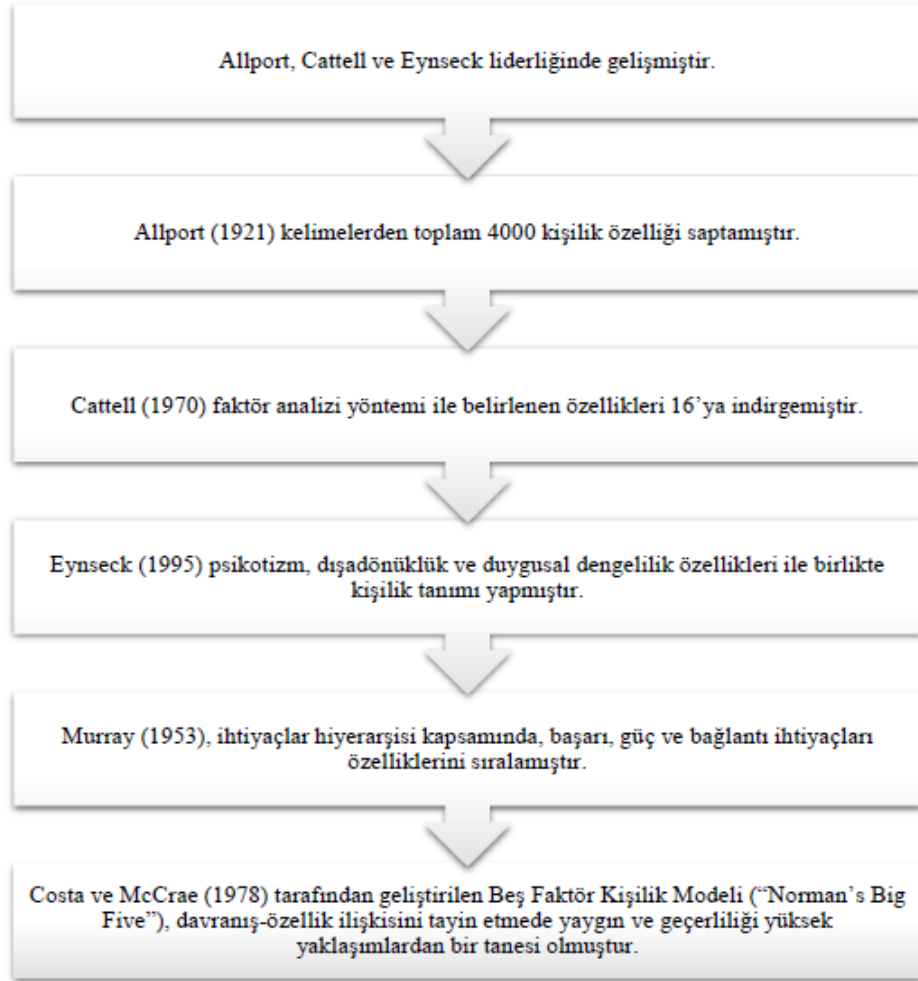
Tablo 2.2: Neo analitik yaklaşımın savunucuları ve anahtar unsurları
(Millon, T., Lerner, J.M., ve Weiner, I. (2003), Handbook of Psychology, Personality and Social Psychology. (Volume 5), New Jersey, John Willey and Sons.Inc.).

Teorisyen	Anahtar Varsayım	Anahtar Dönemler
Adler	Aile içi dinamikler kişiliği etkileyen anahtar unsurlardır. Özellikle ailede kaçınıcı (küçük, ortanca, büyük) çocuk olduğu önemlidir.	Üstünlük ve aşağılık kompleksi için çabalamak
Erikson	Kişiliğin gelişmesindeki anahtar unsur birey ile toplumdaki diğer bireyler arasındaki sosyal etkileşimdir.	Psikososyal aşamalar, gelişimsel krizler
Fromm	Kişiliği anlamamanın en iyi yolu sosyal ve politik zorlamaların kullanılmasıdır.	Otoriterlik
Horney	Çocuksu bağımlılıklar ve güçsüzlükler kişiliğin anahtar unsurlarıdır.	Temel kaygılar
Jung	Kişiliğin şekillenmesinde maneviyat kadar sosyal ve biyolojik değişkenlerin de etkisi bulunmaktadır.	Arketipler, kolektif bilinç
Sullivan	Kişilik sadece temel ilişkiler çerçevesinde kavramlaştırılabilir.	Gelişimsel dönemler, bilginin kişileştirilmesi.

2.7.3.Özellik Yaklaşımı

Özellik yaklaşımı, insanın kişiliğini, temel özelliklerinin oluşturduğu bir bileşim şeklinde görmektedir. Bu özelliklerin farkında olunması ile insanın kişiliği de ortaya çıkmış olur. Dolayısıyla kişilik testleri ve dereceleme ölçekleri aracılığıyla ölçülebilecek bazı özellikler toplanabilecektir. Genel olarak bu özellikler birbirine zıt sıfatlar; gergin-rahatsız, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi yakıştırmalar ile açıklanmaktadır (Cüceloğlu, 2003: 416-417).

Özellik yaklaşımının seyri şu şekilde ilerlemiştir:

Şekil 2.5: Özellik yaklaşımının gelişim seyri (Mount ve Barrick, 1991: 25-26).

2.7.4.Hümanist Yaklaşım

1950'ler dek akademik psikolojiye hakim olan iki okul bulunmaktaydı, baskın olan bilimsel pozitivist davranışçılık, Freudyen psikanaliz. Hümanist yaklaşım ise her iki okula da muhalefet bir yaklaşım şeklinde ortaya çıkmıştır. Hümanist yaklaşım savunucuları kişilik kuramcılarında olduğu gibi bu okulun da insanın temel kimi özelliklerin (yaratıcılık, sevgi, seçim, insan potansiyeli, öz farkındalık gibi) göz ardı edildiğini düşünüyorlardı (Yalom, 2001: 102).

Hümanist yaklaşıma dair bir tanım birliğinin bulunmaması, hümanist yaklaşımı tam anlamıyla açıklayamamaya neden olmaktadır. Hangi yaklaşımın hümanist şeklinde nitelendirileceğini ifade eden ölçütler çok açık ve net olmasa dahi, bir yaklaşımı hümanist yaklaşım şeklinde nitelendirmeden önce o yaklaşım içinde dört unsurun olup olmadığına bakılmalıdır. İnsanların kişiliği, bu tip ifadelerin kullanıldığı kişilik testleri ile ölçülmektedir. Fakat özellik anlayışında kullanılan kısıtlı ölçüdeki özelliklerin kişiliğin özetini çıkarmada yararlı olmasına karşına bunların sayısı günümüzde hala tartışma konusudur. Bu unsurlar (Burger, 2006: 24-26),

- Kişisel sorumluluğa yönelik yapılan vurgu
- Şimdi ve burada noktasına yapılan vurgu
- Kişinin fenomenolojisine yapılan vurgu
- Kişisel gelişime yapılan vurgu

2.7.5.Sosyal-Bilişsel Yaklaşım

Kişinin herhangi bir davranış şeklini öğrenebilmesinin yolu bir diğerinin o davranışı sergilerken gözlemleyebilmesidir. Dolayısıyla da ödülün koşul olmadığı fikrine katılan Bandura (1986) da, gözlemlemeye ve sosyal ortamın üstünde yoğunlaşarak, insan algılamasının dolayısıyla bilişsel süreçler üzerinde durur. Hangi yaklaşımın hümanist şeklinde nitelendirileceğini ifade eden ölçütler çok açık ve net olmasa dahi, bir yaklaşımı hümanist yaklaşım şeklinde nitelendirmeden önce o yaklaşım içinde dört unsurun olup olmadığına bakılmalıdır. İnsanların kişiliği, bu tip ifadelerin kullanıldığı kişilik testleri ile ölçülmektedir (Cüceloğlu, 2003: 426-427).

Kimi durumlarda da, bununla ilişkili teorilerin, doğrudan konunun içinde yer alan teorilerinden çok daha fazla bu teorilerin varsayımlarına katkı sağladıkları gözlemlenmektedir.

2.7.6.Davranışsal Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre, bireyler hakkında bilgi sağlamanın bir yolu bulunmaktadır. O da bireylerin psikolojik reaksiyonlarını, ne yaptıklarını ve ne konuştuklarını takip etmektir. Bu bakımdan bireylerin dürtüleri, özellikleri veya iç tecrübeleri üzerinde gerçekleştirilen varsayımlar, pek çok konumda, bireylerin gerçekleştirdiklerinin ve söylediklerinin gözlemlenmesine dayanmaktadır. Bu bakımdan davranışsal yaklaşım kişiliği, kişinin davranışlarının tamamı şeklinde ele almaktadır (Liebert ve Spiegler, 1998: 389).

Davranışsal yaklaşımlarda kişiliğin ortaya konulmasına yönelik iki yaklaşım benimsenmiştir (Liebert ve Spiegler, 1998: 389):

Tablo 2.3: Davranışsal yaklaşımın anlayışları (Liebert ve Spiegler, 1998: 389).

Radikal davranışçılık	Sadece durağan ve dışarıdan gözlemlenebilen davranışları incelemektedir ve kişiliği bu davranış şekillerine göre açıklamaktadır.
Sosyal öğrenme	Gerek gözlemlenen gerekse de gözlemlenemeyen davranışları incelemekte fakat özellikle gözlemlenebilen davranış şekillerindeki gözlemlenemeyen davranışlara odaklanmaktadır.

2.8.BENLİK (SELF)

Kişilik, insan davranışlarını etkileyerek bireyleri birbirinden ayıran, onları biricik kılan pek çok özellikten oluşur. Benlik ise kişiliği biçimlendiren en temel unsurdur (Cevher ve Buluş, 2007, s.52).

Kişiliği belirleyen faktörler içerisinde karakter, mizaç, fiziksel ve zihinsel yetenek yer alır. Ancak kişiliğin ortaya çıkmasında bunlar yeterli değildir. Bedensel nitelikler, zekâ, güdüler ve benlik gibi katmanların da özel bir şekilde bütünleşmesi sonucu “kişilik” denen olgu ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde oluşan sınıflandırmada, benlik, kişiliğin altıncı katmanında yer alır. Diğer sistemler onun etrafında kümelenir (Zel, 2011, s.19-24).

Kişiliğin temel özelliklerini veren bu “benlik” katmanı, davranışları etkileyen en önemli unsurdur. Ne var ki benlikle kişiliği tam anlamıyla birbirinden ayırmak mümkün değildir. Kişilik, doğuştan var olan ve yaşam boyunca oluşan, kolay değişmeyen, davranışlara yön veren içsel bir yapı iken kişiliğin odağında yer alan benlik, bireyin kendini tanımasına imkân sağlayan, kendi kişiliğine dair kanaatleridir. Kısaca benlik, kişiliğin bireye özgü yanısıdır (Köknel, 1985, s.64).

Özetlemek gerekirse benlik, bireyin fiziksel özelliklerini, duygu ve düşüncelerini, isteklerini, güçlü ve zayıf yönlerini, amaç ve değerlerini tanıması ve bunların farkında olmasıdır. Öyleyse benliğin en önemli özelliği, kişinin kendini nasıl anladığı, nasıl tanımladığına dair kendisiyle ilgili olumlu ya da olumsuz düşünceleri barındırmasıdır (Kağıtçıbaşı, 2010, s.126).

2.8.1.Alfred Adler (1870-1937): Bireysel Psikoloji

Adler, insan davranışlarını açıklamak için iki önemli kavramdan yararlanır. *Yaşam biçimi* ve *yaratıcı-benlik* (creative power of the self). Yaşam biçimi, çocukluk döneminden başlayarak kişinin kendine özgü geliştirdiği davranış sistemidir ve bireyin amaçları, kendisi ve dış dünya hakkındaki görüşleri ve alışılmış davranışları bu kavram içerisinde yer alır. Yaşam biçimi kişiye hastır, başka bir insanda eşine rastlanamaz. Dolayısıyla kişinin tüm davranışları, yaşam biçimine göre düzenlenir (Geçtan, 2000, s.137). İnsan, yaşam biçimini geliştirerek benliğini yaratır. Yaratıcı benlik, doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan tecrübelerin sağladığı malzemedan kişiliği oluşturur ve kişilik yapısına hâkim olur. Adler’e göre insanoğlu, ‘yaratıcı benliği’ sayesinde kendi kişiliğini kendine özgübir biçimde şekillendirmektedir (Yörükkan, 2000, s.50-87).

2.8.2.Carl Gustav Jung (1875-1961): Analitik Psikoloji

Jung’a göre insan benliğini doğuştan getirir ve bu benlik onu kendini gerçekleştirme yolunda güdüler. Jung psikolojisinde kişiliğin tamamı olarak nitelendirilebilecek olan psişe, *bilinç* ve *bilinçaltı* olarak isimlendirilen iki bölümden oluşmaktadır. Jung’a göre benlik, bilinç ve bilinçaltı öğelerini birleştiren orta nokta olup bireyleşmenin de varacağı son duraktır (Jung, 2003, s.65-69).

2.8.3.Karen Horney (1885-1952) ve Bütüncül Yaklaşım

İnsan davranışlarının içgüdü denilen fizyolojik olaylardan kaynaklandığı yönündeki Freud'cu görüşe karşı çıkarak kendi ekolünü oluşturan Horney'e göre; bireydeki kusurlu benlik gelişimi, aile içi ilişkilerdeki aksaklıklar sonucu ortaya çıkar. Dolayısıyla bu sürece yön veren şey, çocukluk yıllarındaki temel gereksinimlerin yeterince karşılanmamasıdır. Doyumsuzluk sonucu kişide çevre ilişkilerinden de kaynaklanan anksiyete oluşur. Bireyin anksiyeteye karşı alabileceği en iyi önlem, kendi kapasite ve amaçlarına uygun ideal bir benlik geliştirmesidir. Horney, bireyin anksiyeteden uzaklaşabilmesinde; çevresinin bireye değer vermesi ve bireyin kendi değerinin farkına varması yani benlik saygısı üzerinde durur (Aslan, 1992, s.10).

2.8.4.Carl Rogers (1902-1987): Fenomenolojik Yaklaşım

Benlik kavramı, bireyin kendisiyle ilgili algılamaların tümü ve yaşamdaki ilişkilerinin de aracı olduğu için önemlidir. Benlik kavramıyla, benliğin boyutlarını uyumlu hale getiren bireyde, ideal olarak kendini gerçekleştirme başarılabilir. Rogers'ın benlik kuramında yer alan *ideal benlik* kavramı, bireyin ulaşmak istediği benliği ifade eder. Gerçek benlik ise tecrübe edilen benliktir. Gerçek benlikle ideal benlik arasındaki fark büyükse uyumsuzluk yaşanır ve anksiyeteye yol açar. Kişinin kendini kabul etmesi (self-acceptance), ideal benlik ile gerçek benlik arasındaki uyum ile mümkündür (Cevher ve Buluş, 2007, s.54).

2.8.5.Erich Erikson (1902-1994): Yaşam Evreleri

Erikson'a göre kişi, çevreyle etkileşim içerisinde, büyüyüp gelişerek yaşamını sürdürür. Benlik, gücünü, bu süreç boyunca elde eder. Erikson bu gelişimi sekiz evreye ayırır. Bu sekiz dönemden her birinin kendisine has gereksinimleri, görevleri, çözülecek sorunları vardır. Normal kişilik gelişimi için bu ihtiyaçların yerine getirilmesi, sorunların çözülmesi, bunalımın atlatılması gerekir. Benliğin gelişimi belli bir tasarıma göre gerçekleşir. İnsan bu süreç içinde biyolojik gelişimine paralel olarak benlik gelişiminin toplumsal bütünleşmesine yetecek güçte olup olmadığını sınar.

Bu sınamalar çekirdek çatışmalar biçiminde olur. Her çatışmada biri olumlu biri olumsuz iki karşıt uç vardır. Örneğin ‘güvene karşı güvensizlik’ gibi. Bu, benliğin hayatı boyunca yaşadığı çatışmadır, sonuçta aldığı kararlar tüm yaşamına damgasını vurur. Yaşamın ilk günlerinden başlayarak birbirini takip eden bu süreçte ilerleyen birey, benliğini geliştirir (Erikson, 1984, s.59-61).

2.8.6.Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Cooley, benlik kavramına sosyal açıdan yaklaşır. O’na göre benlik; ‘ben, beni, bana, benimki ve kendim’ kelimeleriyle ifade edilen şeylerin tümüdür (Üstün, 2004, s.2). Bu esnada benlik, diğer insanların kişiye karşı beslediği düşüncelerin yansıdığı ‘sosyal bir ayna’ durumundadır. Benliğe sosyal açıdan yaklaşan bilim adamlarına göre, toplumsal yaşantının olmadığı yerde benlik bilincinin oluşması söz konusu değildir (Cüceloğlu, 1991, s.99).

2.9.BENLİĞİN GELİŞİMİ VE GÖREVLERİ

Benlik gelişimi doğuştan itibaren şekillenmeye başlar. Doğumdan sonra, sırasıyla bedensel, ruhsal ve toplumsal gelişme, benliğin şekillenmesine etki eder. Üç yaşından önce çocuk kendi varlığının tam olarak bilincinde değildir. Çocuğun kendi benliğinde olanla olmayanı ayırabilmesi bu yaştan sonra başlar. Devam eden süreçte başkaları tarafından değerlendirilen birey, bu değerlendirmeyi algılayıp benimseyerek ya da benimsemeyerek, kendine has benlik kavramını oluşturur. Bunun sonucunda kişide kendine ait duygu, düşünce ve davranış sistemi gelişir (Köknel, 1985, s.66). Benlik gelişimi hayat boyu süren bir süreçtir. Disiplin ve sevgi kanalıyla ana- babadan, sosyal kabullenme ile akranlarından, okul yaşantılarından ve daha başka olaylardan etkilenir. Ruh ve beden sağlığını, toplumsal ilişkileri, her türlü başarıyı ve meslek seçimini etkiler. Bu süreçte olumsuzluk olmazsa kapsayıcı bir benlik kavramı oluşur (Gander ve Gardiner, 2007, s.475-495).

Köknel'e göre benliğin başlıca görevleri vardır. O, bunları şöyle toplamaktadır: (Köknel, 1997, s.118)

- ✓ İçgüdü ve dürtülerin neden olduğu güdülerini engellemek, denetlemek ve düzenlemek,
- ✓ Çevredeki nesne ve kişilerle ilişki kurmak,
- ✓ Gerçeği tanımak, anlamak ve sınamak,
- ✓ Gerçeğe uyum sağlamak
- ✓ Çevreden gelen uyarıları sıralamak, zamanlamak, sınırlamak,
- ✓ Algılamak, hatırlamak, düşünmek, karşılaştırmak, çıkarımlar yapmak, yargıya varmak,
- ✓ Kavramları bütünleştirmek,
- ✓ Geleceğe yönelik beklenti ve amaçlar saptamak,
- ✓ Kişiliği kaygıdan kurtaran savunma sistemleri oluşturmak ve kullanmak.

2.10.BENLİK KAVRAMININ BENLİK SAYGISIYLA OLAN İLİŞKİSİ

Nixon'a göre her iki kavram arasında şöyle bir ilişki kurulabilir: Benlik kavramı; ne olduğumuz, neyi yapabildiğimiz, sahip olduğumuz şeylere ilişkin kanılarımızın tümünü oluşturur. Benlik saygısı ise algılama ve değerlendirme sonucu oluşan kendimizi kabullenme derecemizdir. Burada birey, kendini değerlendirmesi sonucunda bir yargıya varır. Benlik saygısı, bu değerlendirmeden doğan memnuniyet durumudur (Cevher ve Buluş, 2007, s.57).

2.11.BENLİK SAYGISI KAVRAMI İLE İLGİLİ TEMEL YAKLAŞIMLAR

Rosenberg'in tanımına göre benlik saygısı, her bireyin, kendi değeri hakkında sahip olduğu duygudur. Kişinin kendisine yüklediği değeri bilip bunları ifade edebilmesi, benlik saygısı araştırmalarına imkân sağlamıştır. Bu durumda kişi kendini, bireysel özelliklerini dikkate alarak değerlendirirse kişisel özsaygısı; içinde bulunduğu grupları dikkate alarak değerlendirirse de kolektif özsaygısından söz edilir. O halde benlik saygısı, benliğin duygusal ögesi (Bilgin, 2003, s.283-284).

Benlik Saygısı kuramı üzerinde çalışmış ilk bilim adamından biri olan William James'e göre kendimizden memnun olmamız ya da olmamamız sadece başarılarımıza değil, hedef ve beklentilerimize de bağlıdır. O, bunu şu denklemlerle formüle eder:

$$\text{Benlik saygısı} = \text{Başarı} / \text{İddialar}$$

James denklemine göre, eğer kişi başarmak istediklerini elde ederse benlik saygısı yükselecek buna karşılık hedeflerini gerçekleştiremez ve başarısız olursa benlik saygısı da düşük olacaktır (Christophe ve Lelord, 2001, s.190).

Coopersmith, kavramın tanımını biraz daha genişleterek; kendi değerini takdir etme, kendinden sorumlu olma ve başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirme davranışını gösterme niteliklerini eklemiştir. Dolayısıyla kişi, bu ideal benlik ölçülerine yükselebildiği sürece benlik değeri de yükselecektir (Cevher ve Buluş, 2007, s.57). Çocuklarda benlik saygısının kökenleri üzerinde çalışmış olan Coopersmith, benlik saygısının ön koşullarının; aileler tarafından çocukların tam kabulü, yine onlar tarafından saptanan kuralların uygulanması ve bu kuralları uygularken esnekliğe ve bireysel girişkenliğe saygı gösterilmesi şeklinde olduğunu vurgulamıştır (Körükçü, 2004, s.9).

Birey, günlük yaşamında benliğine karşı tutumunu değişik biçimlerde ifade eder. Bununla ilgili tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 2.4. Benlik Saygısının Günlük Yaşamdaki Görünümleri (Andreve Lelord, 2001, s.15).

Terim	Tanımlama	Kavram İlişkisi
Kendine Güven	Etkili olma, yeteneklere inanma durumu	Davranış ve benlik saygısı arasındaki ilişkilerin önemini vurgular.
Kendinden hoşnut olma	Davranışlardan tatmin olma durumu	Benlik saygısı, kazanılan başarılarla zevk boyutunu ekler.
Kendinden emin olma-1	Karar alma, tercihlerde direnme durumu	Benlik saygısı, düzenli kararların alınmasına bağlıdır.
Kendinden emin olma-2	Yeteneklerden kuşkuya düşmeme durumu	Benlik saygısı, her durum ve koşulda kendine saygılı olduğunu gösterir.
Kendini sevme	İyi niyetli olma, kendinden hoşnut olma durumu	Benlik saygısının duygusal bileşenini oluşturması yönüyle önemlidir.
Ben-severlik	Kendi saygınlığına yönelik kuşku duymama durumu	Benlik saygısı her şeyden çok eleştiriden rahatsız olur.
Kendini tanıma	Kendini çok net tanımlayabilme durumu	Benlik saygısı için kim olduğunu bilmek önemlidir.
Kendini olumlama	Başkalarına karşı görüşlerini ve çıkarlarını savunma durumu	Benlik saygısı, bazen kendini savunmayı gerekli kılar.
Kendini kabul etme	Kendisiyle ilgili doğru bir imaj için kusurlarını kabul	Kusurlu olmak, gerçek benlik saygısı düşüncesine engel değildir.
Kendine inanma	Kendine olan saygısını besleme amacıyla kendini güçlendirme	Benlik saygısı, bazen başarıyla değil, inançlarla ve kendini görme biçimiyle beslenir.
İddialı olma	Kendinde yüce amaçlara yönelebilecek gücü görebilme	Hırs ve benlik saygısı, çoğu zaman sıkı biçimde birbiriyle bağlıdırlar.
Gururlu olma	Başarıdan sonra kişisel değer duygusunu artırma durumu	Benlik saygısının başarılarla beslenmeye gereksinimi vardır.

Buraya kadar konuyla ilgili açıklamalardan anlaşılmaktadır ki benlik saygısı, bireyin psikolojik sağlığı açısından yaşamını değerlendirmesinde etkili olabilen yaşamsal bir olgudur.

2.12.YÜKSEK VE DÜŞÜK BENLİK SAYGISI

Yapılan araştırmalarda, bireylerin hayatıyla ilgili yaptığı her seçimde, aldığı her kararda, dünyaya bakışında, düşünce ve tercihlerinde benlik saygısı düzeyinin önemli ölçüde etkili olduğu görülmüştür. Yeterli düzeyde benlik saygısının, kişisel gelişme ve riske girme faaliyetlerini etkilediği, benlik saygısı düzeyinin düşük olmasının ise, daha çok, savunma ve riskten kaçma davranışları oluşturmaya yönelttiği görülmüştür (Andre ve Lelord, 2001, s.53-54).

Benlik saygısı düzeyinin bireyin hayatında oluşturduğu etkiler göz önüne alındığında bu düzeyi yüksek tutmanın ne denli önemli olduğu açıkça görülmektedir. Bu noktada Deborah Plummer'in gözlemlerini ve klinik deneyimlerini aktardığı kitabına (Plummer, 2011, s.23) göz atmak yerinde olacaktır. Plummer, araştırmasında, toplumsal ve duygusal mutluluğun temelinin yedi önemli öğeye dayandığını ve bunlarla sağlıklı bir benlik saygısına ulaşılabileceğini göstermektedir. Plummer'e göre benlik saygısının sağlıklı düzeyde olması yedi öğeyi sağlamlaştırır, geliştirir. Öğeler şöyle sıralanır:

Kendini tanıma: "Ben kimim" ve "toplumdaki yerim neresi" sorularına yanıt arama.

Kendisi ve Ötekiler: Başkalarıyla işbirliği yapma, olaylara bir başkasının görüş açısından bakma, başkalarının görüşlerine karşı saygılı ve hoşgörülü olmayı öğrenme.

Kendini kabul etme: Gücünün ne olduğunu bilme, zorluk çektiği alanları tanıma. Fiziksel görünüşünden rahatsız olmamayı öğrenme. Bunu yapabilmek için hata yapmanın doğal olduğunu ve bazen doğruların bu yolla öğrenileceğini de kabul etme.

Kişisel yeterlilik: Yaşamını kendisinin yönetebileceğine ve karşılaşılan zorluklarla baş edebileceğine inanma.

Kendini ifade etme: Kendini ifade ederken yaratıcı olma, kim olduğunu ifade edecek farklı yolları seçme.

Özgüvenli olma: Sorun çözme konusunda farklı yöntemler deneyebilecek daha çok bilgi ve beceri sahibi olma.

Kendinin farkında olma: Geçmiş ve gelecekle ilgili olumsuzlukları içinde biriktirmek yerine tüm dikkatimi şimdiye ve burada olmaya verebilme (Plummer, 2011, s.25-26).

Görülüyor ki benlik saygısı duygusunun yeterli olması; bilgi ve beceri sahibi

olma, gerçeklerle etkin biçimde yüzleşebilme, toplumsal destek arayışı ve geleceğe güven duyma, kendisi ve başkalarıyla barışık olma gibi daha uyumlu davranışlarla birlikte görülür. Buna karşılık benlik saygısı düzeyinin yetersizliği, koşulları olumsuz değerlendirme, olumsuz davranış ve tavır sergilemeyle ilişkilidir.

2.13.BENLİK SAYGISININ ÖNEMİ

İnsanın doğru, güzel ve olumlu davranması; bilinçli davranmasına, davranışlarının nedenlerini anlayıp çözüm yolları bulma çabasına, kısaca kendini bilmesine bağlıdır. Böyle davranabilmek için insanın kişiliğini geliştirmesi, olgunlaştırması gereklidir. Kendini, kapasitesini, sınırlarını ve özelliklerini bilen insan, bütün davranışlarını kendine güvenerek, iç dünyasını gözeterek yapar. Davranışlarda bir eksiklik veya hata olursa geri denetimle kendini toplar, beğenmediği davranışlarından kurtulma çabası geliştirir. Böylelikle sorunlara çözüm getirmek için gerekli ilk adımı atmış olur. Öte yandan insanın benliğine yabancılaşması sonucu, kaygı düzeyi yükselerek benliğini uyarıcı bir işaret verir. Kaygı düzeyinin yükselmesi, benliği örseleyerek gerginlik ve tedirginlik yaratır. Gerginlikten kurtulmak için benlik, sürekli olarak iyi iletileri görüp işitmek, kötülerden kaçmak durumunda kalırsa benlik yapısı daralır. Benliği daralan insan, toplum içerisinde erir, toplumdaki uzaklaşır. O halde bireyin, beden ve ruh sağlığının korunması ve mutlu bir yaşam sürmesi için kendisini tanıması, kendisiyle ve başkalarıyla denge, düzen ve uyum içerisinde yaşaması gereklidir (Köknel, 1998, s.175-264).

Görülüyor ki bireysel mutluluğun, psikolojik olarak her zaman benlik saygısına bağlı bir yönü vardır. Bu olgusal gerçeklikten hareketle, benlik saygısı düzeyi yükseldikçe yaşam memnuniyeti düzeyinin de yükseldiğini söylemek mümkündür (Andre ve Lelord, 2001, s.190).

2.14.ERGENLİKTE BENLİK KAVRAMI

Ergen, başkalarının kendisi hakkında olumlu ve olumsuz algılarını içselleştirir ve

başkaları tarafından nasıl algılandığı konusunda duyarlıdır. Ana-baba tutumlarının çocukluktan itibaren ergenin benlik gelişimi üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkilerin olumlu yönde olabilmesi, ana ve babaların ergenlik döneminin gelişim özellikleri ve gereksinimleri konusunda bilinçli olmalarına ve davranışları ile model niteliği taşımalarına ve çocukları ile sevgiye dayalı bir iletişim kurmalarına bağlıdır (Altıntaş, 1991).

2.15.ANNE BABA TUTUMLARI

Anne-Baba tutumları, çocuğun sosyalleşme sürecinde anne babaların rolünü anlamak ve bu rolün çocuğun psiko-sosyal gelişimindeki etkilerini incelemek amacıyla ortaya atılmış bir kavramdır. Anne babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum; inanç, davranış ve beklentileri olarak tanımlanan anne baba tutumları her kültürde çocukların sosyalleşme süreçlerini açıklayan temel dinamik olarak kabul edilmektedir (Steinberg 1993 akt. Kılıç, 2007: 42).

Anne baba tutumlarını Yavuzer (1986) beş ana başlıkta açıklamıştır:

1. Aşırı Baskılı ve Otoriter Tutum
2. Aşırı Hoşgörülü Tutum-Çocuk Merkezci Aile
3. Dengesiz ve Kararsız Tutum
4. Aşırı Koruyucu Tutum
5. Güven Verici ve Hoşgörülü Tutum

2.15.1.Aşırı Baskılı ve Otoriter Tutum

Bu tutuma sahip olan ana-baba, kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi durumunda görür ve çocuğunun davranışlarını biçimlendirmeye, denetlemeye ve değerlendirmeye çalışırlar. Çocuktan bir erdem olarak kabul ettiği mutlak itaati bekler.

Her türlü kararı, anne babanın kendisi verir. Katı ve dogmatik düşünce tarzına yatkın olduğundan sözel iletişime olanak tanımaz. Otoriter aileler, çocuğun davranışını sıkı denetim ve otoriteyle şekillendirmeye çalışmaktadırlar. Böyle ailelerde yetişen çocuklar, zihinsel ve sosyal açıdan yetersiz olabilmektedir.

Genellikle olumsuz kişilik sergileyen bu tip çocukların akran ilişkileri de zayıf olabilmektedir. İlerleyen yıllarda anne babadan bağımsız, özerk bir kişilik geliştirmede çok zorlanabilmektedirler. Baskı altında büyüyen çocuklar, çekingen, başkalarının etkisinde kolayca kalabilen, aşırı hassas bir kişilik yapısına sahip olabilirler. Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerekenden fazla kontrol ve özen göstermesi sonucu çocuk, genellikle diğer kimselere bağımlı, özgüveni olmayan bir birey olarak yetişebilmektedir (Ersin, 2010: 15).

2.15.2.Aşırı Hoşgörülü Tutum-Çocuk Merkezci Aile

Çocuk merkezci aileye, genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde sıklıkla rastlanır. Böyle bir ortamda çocuk, ailede inisiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Aşırı şımartılmış bu çocuklar, daha yaşamlarının ilk günlerinden itibaren her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı ve isteklerinin buyruk niteliği taşıdığı beklentisini geliştirmişlerdir. Bu çocuklar yetişkin olduklarında da toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışırlar. Her istediklerini yaptırmayı alışkanlık haline getiren bu tür çocuklar okul kurumundaki kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrarlar ve kolay uyum sağlayamazlar (Yavuzer, 1986: 31-32). Çocuk kendini denetlemeyi öğrenemez ve bu bakımdan kendini denetleme ve zamanını iyi kullanmayı öğrenmenin şart olduğu okul çevresinde çocuk başarısız olmaktadır (Ersin, 2010: 18).

İlgili çalışmalar incelendiğinde izin verici anne baba tutumunun aşırı hoşgörülü anne baba tutumunun yerine kullanıldığı görülmüştür.

Çocuklarına boyun eğen bir tutumu benimseyen anne babalar, evde çocukların egemenliğini kabul etmekte, çocuklar anne ve babalarına hükmetmekte ve onlara çok az saygı göstermektedirler. Yalnızca anne babalara yönelik olmayan bu tutum, zamanla

topluma ve ev dışındaki kimselere de egemen olmanın yollarını arayan bir kişilik yapısına dönüşürler.

Yetişkinlikte de toplumun izin vermediği hakları da kendilerine tanımaya kalkarlar. Ailelerin çocuklarına karşı aşırı hoşgörölü ve düşkün olmaları çocuğu bencil yapar. Çocuk daima diğerlerinin dikkatini çekmek ister ve kendisine hizmet edilmesini bekler. Böyle çocukların ev içindeki ve dışındaki sosyal uyum düzeyleri çok düşük olur. Hep almaya alışmış olan çocukların diğer insanlarla paylaşma ve işbirliği yönünden yoksun oldukları söylenebilir (Özgüven, 2001: 217).

2.15.3.Dengesiz ve Kararsız Tutum

Dengesiz ve tutarsız aile tutumu, çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili çeşitli konularda, anne baba arasındaki görüş ayrılığından kaynaklanabilir. Ana babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Evde disiplin yok değildir, ancak ne zaman nerede uygulanacağı belirsizdir. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini önceden kestiremez. Tutumunu ana babanın keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışır. Tutarsızlık, tek tek annenin ya da babanın bir gününün bir gününe uymaması biçiminde olabileceği gibi, anne ve babanın birbirine çok aykırı ceza ve eğitim anlayışlarının çatışmasından da doğabilir. Çocuk davranışını kime göre ayarlayacağını bilemez (Yörükoğlu, 1997: 151-152).

Anne baba çocuğun sergilediği aynı davranışa bir gün ödüllendirici bir gün cezalandırıcı davranır ya da normal karşılayabilir. Yavuzer (1986), anne ile babanın, çocuğun yanında, “çocuk konusunda” birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğerinin olumsuz tutumu ya da taraflardan birinin çocuk kayırması, çok sıklıkla rastlanan terbiye yanlışlarından olduğunu öne sürmüş ve tüm bu etkenlerin, önceleri çocukta bazı iç çatışmalar ve huzursuzluklara, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşumuna sebep olabileceğini ifade etmiştir.

2.15.4.Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Yavuzer (1986), aşırı koruyucu tutumun, çocuğun otonom -kendi kendini yöneten- bir birey olmasını engellediğini, sosyal gelişimini zedelediğini ve bağımlı bir

kişi olmasına sebep olduğunu ayrıca çocuğun, kendini gruba dâhil ettirmek için, zaman zaman toplumdışı ve isyankâr davranışlara başvurabileceğini söylemektedir. Aşırı ölçülerde korunmuş, her hal ve koşulda hoş görülmüş olmanın yarattığı bağımlı ilişkiler içinde girişkenlik yeteneklerini geliştiremeyen bu tür çocukların kendilerine güvenleri de yetersiz olur (Ersin, 2010: 16).

Aşırı koruyucu tutumun sonucu olarak, ocuk diğer kimselere bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal, alıngan bir kişi olabilir, çocuğun kendi kendisine yeten, bağımsız bir kişi olmasına olanak verilmez. Koruyucu tutumu benimseyen aile içinde yetişen çocuğun, yetişkinlik döneminde de dıştan denetimli bir birey olarak yaşamını sürdürme olasılığı yüksektir. Koruyucu bir aile ortamında çocuğun kendini gerçekleştirme, benliğini tanıması olasılığı düşüktür. Ailede ocuğa aşırı bakım gösterildiği, özellikle anneler, çocuğa aşırı düzeyde yardım ettiği, şımartıldığı, bebek muamelesi yapıldığı, çocuğun her işini anne babasının üstlendiği için ocuk büyüdüğü zaman da belirli uyumsuz davranışlar gösterir. ocuk yemekte, giyimde, derste, destek bekleyişi içinde olur, bencillik düzeyi yüksektir, her istediği olsun ister. Genellikle, bağımlı bir insan olur, liderlik özellikleri düşük, silik bir kişiliğe sahip olur. Kendini güvensiz ve kararsız hisseder, duygusal bir kişi olabilir, aile içinde ve dışında, sosyal uyum problemleri ortaya çıkabilir (Özgüven, 2001: 215).

2.15.5.Güven Verici ve Hoşgörülü Tutum

Ana babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri

anlamına gelir. Ana babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder. Böyle bir tutumda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Söz hakkı vardır. Sevgi ve teşvik görür.

Böyle bir ortamda çocuk girişim yeteneğine sahip olur. Özgüvenini kazanır ve kendi kendine karar verip sorumluluk taşımaya öğrenir (Yavuzer, 1986: 34).

Anne baba tutumları konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde demokratik tutumun güven verici ve hoşgörülü tutumun yerine kullanıldığı görülmektedir.

Uyumlu ilişkiler içinde güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen birey, olgunlaşır, kişilik kazanır, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildikçe güven duygusu pekişir, desteklendikçe özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir (Yörükoğlu, 1997: 85).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı ana-baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özellikleri üzerindeki rolünü incelemektir. Bu amaçları incelemek için 15-17 yaş arasında lisede öğrenim gören 100 katılımcı tarafından, Demografik Bilgi Formu, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Ana-baba tutum ölçeği doldurulmuştur.

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi cinsiyete göre değişmekte midir?
2. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi yaşa göre değişmekte midir?
3. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi annenin eğitim durumuna göre değişmekte midir?
4. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?
5. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi ailenin gelir durumuna göre değişmekte midir?
6. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi anne ve babanın birlikte olup olmaması durumuna göre değişmekte midir?
7. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi annenin hayatta olma durumuna göre değişmekte midir?
8. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi babanın hayatta olma durumuna göre değişmekte midir?
9. Anne-Baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerin gelişmesindeki etkisi kardeş sayısına göre değişmekte midir?

3.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ergenlik dönemi insan hayatının inkâr edilemez bir parçasıdır. Bununla birlikte bütün bireylerin bu dönemden geçtiği kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumlara yön verecek olan gençlerin de bu dönemden geçtiği gerçeği de yadsınamaz şekilde karşımıza çıkmaktadır (Kaşıkçı, 2014).

Benlik tutarlığı teorilerinin en temel nosyonu bir bireyin davranışları, tutumları ve diğer insanlardan gelen bilgileri kabul ederek bir değerlendirme yapmasıdır. Benlik tutarlığı, benlik kavramına uygun olarak davranma güdüsüne hizmet eder, insanlar benlik resimlerine tutarlı bir biçimde davranırlar (Rosenberg, 1989).

Kişilik, kişilere has özellikler, hem manevi hem de ruhsal niteliklerin tamamı, şahsiyet anlamını ifade etmektedir. Kişilik kavramı başlarda psikoloji ile bağlantısı kurulamayan bir kavram durumundayken, daha sonra, psikologlar tarafından kabul edilerek günümüzün önemli psikolojik disiplinlerinden bir tanesi olmuştur. Bu da kişilik kavramının geçirdiği evrimi göstermektedir. Kişilik aynı zamanda sosyal ve biyolojik özelliklerin meydana getirdiği, belli bir süreçte devamlılığını muhafaza eden psikolojik davranışlarındaki ortaklıkların ve farklılıkların tamamını belirleyen yönelim ve karakterlerdir (Alaybeyoğlu Küçük, 2014).

Algılanan anne baba tutumları ergenlik dönemindeki bireylerin özellikle sosyal ve duygusal gelişiminde kilit bir rol oynar. Anne baba tutumlarını Yavuzer (1986), “aşırı baskılı ve otoriter tutum”, “aşırı hoşgörülü tutum-çocuk merkezci aile”, “dengesiz ve kararsız tutum”, “aşırı koruyucu tutum ve güven verici hoşgörülü tutum” olarak beş ana başlıkta toplamıştır. Anne baba tutumlarının ergenlerin sağlıklı kimlik gelişimini, aile içinde kabul görmelerini, sosyal çevre ilişkilerini ve bu dönemde yaşanan olumsuzlukları -bağımlılıklar- doğrudan etkilediği gözlenmektedir.

Çalışmanın konusunda da değinildiği gibi, toplumda ergenlik çağı olarak nitelendirilen bu evre insan hayatı için olmazsa olmaz bir evredir. Toplumun her kesimini ilgilendiren bir konu olması açısından önemi büyüktür. Bunun yanında şu anda çocuk veya ergen olan bireylerin yakın gelecekte ülkenin hatta dünyanın gidişatına yön vereceği, toplumun en temel taşı olduğu gerçeği düşünüldüğünde çalışmanın önemi daha net anlaşılmaktadır.

3.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma liseye devam eden 15-17 yaş grubu öğrencilerin kişilik özellikleri ve benlik saygılarının anne ve baba tutumları açısından etkisinin olup olmadığını incelemeyi amaçlayan bir çalışmadır.

Araştırmanın deseni, 15-17 yaş aralığında liseye devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmayı kabul etmeyen ve eksik doldurulan anketler çalışmaya dahil edilmemiştir. Araştırma 100 kişiye tamamlanıncaya dek uygulanmıştır.

3.4.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaöğretim kurumunda eğitim alan 15-17 yaş grubu öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise İstanbul ili Pendik ilçesine bağlı resmi ortaöğretim kurumunda öğrenim gören öğrencilerinden basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 100 öğrenci oluşturmaktadır.

3.5.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Ana Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ): Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından geliştirilen Ana Baba Tutumları Ölçeği, algılanan anne baba tutumlarını Demokratik (15 madde), Koruyucu/İstekçi (15 madde) ve Otoriter (10 madde) olmak üzere 40 madde yoluyla belirlemektedir. Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter tutumların her birinin puanları ayrı hesaplanmaktadır. Ölçeğin Demokratik alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa katsayısı): 0.89, kararlılık katsayısı (Pearson momentler çarpımı katsayısı): 0.92, Koruyucu/İstekçi alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.82, kararlılık katsayısı: 0.75, Otoriter alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.78, kararlılık katsayısı: 0.79 bulunmuştur (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği: Coopersmith tarafından geliştirilen “Coopersmith Self- Esteem Inventory” ile ölçülmüştür. Bu envanter, kişinin çeşitli alanlarda kendisi halindeki tutumunu değerlendirmede kullanılan bir ölçme aracıdır. Teylor ve Reitz envanterin ilk şeklini kullanarak $r_{yy} = 0.90$ güvenilirlik katsayısını saptamışlardır (Turan ve Tufan, 1987).

NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFİ-TR): Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFY-T R) toplam 60 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Beş Faktör Kişilik Model’inde yer alan Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük, Açıldık, Geçimlilik ve Sorumluluk kişilik boyutlarının her birini 12 maddeyle ölçmektedir. Türkçe form üzerinde yapılan güvenilirlik analizinde güvenilirlik katsayıları; Duygusal Dengesizlik: 0,74; Dışadönüklük:0,68; Açıklık: 0,60; Geçimlilik: 0,58 ve Sorumluluk: 0,75 olarak bulunmuştur (akt: Yelboğa, 2003).

3.6.VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Analizlerde, Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi sonucunda normal dağılım gösteren verilere Bağımsız Örneklem T Testi, Bağımsız Örneklem Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve normal dağılım göstermeyen verilere Mann-Whitney U Testi, Kruskal-Wallis T Testi, ilişki düzeyleri için ise Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi 0.05 manidarlık düzeyinde sınıanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu başlık altında, ergenlerin benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin oluşumunda anne-baba tutumlarının etkisi cinsiyet, yaş, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

4.1. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular

Özellik	Düzy	f	%
Yaş	15	25	25,0
	16	60	60,0
	17	15	15,0
Cinsiyet	Kız	49	49,0
	Erkek	51	51,0
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul	12	12,0
	İlkoğretim	52	52,0
	Lise	30	30,0
	Yüksek Okul	6	6,0
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	11	11,0
	İlkoğretim	18	18,0
	Lise	39	39,0
	Yüksek Okul	22	22,0
	Lisans	10	10,0
Ailenin Gelir Durumu	1000 tl ve altı	14	14,0
	1001-2000	59	59,0
	2001-3000	27	27,0
Anne – Baba Birlikte mi?	Birlikte	84	84,0
	Ayrı	16	16,0
Anne Hayatta mı?	Evet	94	94,0
	Hayır	6	6,0
Baba Hayatta mı?	Evet	94	94,0
	Hayır	6	6,0
Kardeş Sayısı	1	18	18,0
	2	59	59,0
	3 ve daha fazla	23	23,0
Toplam		100	100,00

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 25' inin (%25) 15, 60' ının (%60) 16, 15'inin (%15) 17 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 49' unun (%49) kız, 51' inin (%51) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin 12' sinin (%12) ortaokul, 52' sinin (%52) ilköğretim, 30' unun (%30)lise, 6' sının (%6) yüksek okul mezunu olduğu görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının 11' inin (%1) ortaokul, 18' inin (%18) ilköğretim, 39' unun (%39)lise, 22' sinin (%22) yüksek okul, 10' unun (%10) lisans mezunu olduğu görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumlarının 14' ünün (%14) 1000 TL ve altında, 59' unun (%59) 1001-2000 TL arasında, 27' sinin (%27)2001-3000 TL arasında olduğu görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin anne-baba birliktelik durumlarına bakıldığında 84' ünün (%84) birlikte, 16' sının (%16) ayrı olduğu görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin hayatta olma durumlarına bakıldığında 94' ünün (%94) hayatta, 6' sının (%6) hayatta olmadığı görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının hayatta olma durumlarına bakıldığında 94' ünün (%94) hayatta, 6' sının (%6) hayatta olmadığı görölmektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına bakıldığında 18' inin (%18) 1 kardeş, 59' unun (%59) 2 kardeş, 23' ünün (%23) 3 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görölmektedir.

4.2. Normal Dağılıma Uygunluk Test Sonuçları

Tablo 4.2. NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri İçin Kolmogorov-Smirnov Testi

NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri	Duygusal Dengesizlik	Dışa Dönüklük	Açıklık	Geçimlilik	Sorumluluk
KS-Z	1,102	1,913	1,568	2,051	1,261
p	0,176	0,001	0,015	0,000	0,083

($p>0,05$)

Tablo 4.2' ye göre $p>0,05$ olduğundan 100 kişiye uygulanan NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri ölçeği, Duygusal Dengesizlik alt ölçeği ile Sorumluluk alt ölçeği normal dağılıma uygundur. Ölçeklerin normal dağılıma uygun olup olmadığını anlamak için yaptığımız Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçeklerin %95 güvenle normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Bu durumda hipotezleri parametrik testlerle incelemek gerekir.

Tablo 4.2' ye göre $p<0,05$ olduğundan 100 kişiye uygulanan NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri ölçeğinin Dışa Dönüklük alt ölçeği, Açıklık alt ölçeği ile Geçimlilik alt ölçeği normal dağılıma uygun değildir. Ölçeklerin normal dağılıma uygun olup olmadığını anlamak için yaptığımız Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçeklerin %95 güvenle normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür. Bu durumda hipotezleri nonparametrik testlerle incelemek gerekir.

Tablo 4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği İçin Kolmogorov-Smirnov Testi

Anne Baba Tutum Ölçeği	Demokratik Anne Baba Tutumu	Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Otoriter Anne Baba Tutumu
KS-Z	1,227	1,190	1,273
p	0,098	0,118	0,078

($p>0,05$)

Tablo 4.3' e göre $p>0,05$ olduğundan 100 kişiye uygulanan Anne Baba Tutum Ölçeği, Demokratik Anne Baba Tutumu alt ölçeği, Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt ölçeği ile Otoriter Anne Baba Tutumu alt ölçeği normal dağılıma uygundur. Ölçeklerin normal dağılıma uygun olup olmadığını anlamak için yaptığımız Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçeklerin %95 güvenle normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Bu durumda hipotezleri parametrik testlerle incelemek gerekir.

Tablo 4.4. Benlik Saygısı Ölçeği İçin Kolmogorov-Smirnov Testi

Benlik Saygısı Ölçeği	Benlik Saygısı
KS-Z	1,797
p	0,003

($p>0,05$)

Tablo 4.4' e göre $p<0,05$ olduğundan 100 kişiye uygulanan Benlik Saygısı ölçeği normal dağılıma uygun değildir. Ölçeklerin normal dağılıma uygun olup olmadığını anlamak için yaptığımız Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ölçeklerin %95 güvenle normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür. Bu durumda hipotezleri nonparametrik testlerle incelemek gerekir.

4.3. Gruba Uygulanan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kişilik özelliklerine ilişkin bulguların elde edildiği NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri testi sonuçlarına göre dağılımlar Tablo 4.5’ de verilmiştir.

Tablo 4.5. Grubun NEO Beş Faktör Kişilik Envanteri Ölçeği ile Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

	N	x	ss
Duygusal Dengesizlik	100	43,26	4,98
Dışa Dönüklük	100	41,95	5,49
Açıklık	100	40,86	3,33
Geçimlilik	100	40,22	5,15
Sorumluluk	100	38,81	4,87

Tablo 4.5’ e göre, öğrenciler Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 43,26$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 38,81$) almışlardır.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin anne baba tutumlarına ilişkin bulguların elde edildiği Anne Baba Tutum Ölçeği sonuçlarına göre dağılımlar Tablo 4.6' da verilmiştir.

Tablo 4.6. Grubun Anne Baba Tutum Ölçeği ile Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

	N	x	ss
Demokratik Anne Baba Tutumu	100	32,25	6,72
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	32,72	6,02
Otoriter Anne Baba Tutumu	100	24,60	3,56

Tablo 4.6' ya göre, öğrenciler Anne Baba Tutum Ölçeğinin Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 32,72$), Otoriter Anne Baba Tutumu alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 24,60$) almışlardır.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin benlik saygılarına ilişkin bulguların elde edildiği Benlik Saygısı Ölçeği sonuçlarına göre dağılımlar Tablo 4.7' de verilmiştir.

Tablo 4.7. Grubun Benlik Saygısı Ölçeği Puan Ortalamaları

	N	x	ss
Benlik Saygısı	100	54,16	10,50

Tablo 4.7' ye göre, öğrenciler Benlik saygısı Ölçeğinden ortalama 54,16 puan almışlardır. Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde kendilerine olan saygı ve güven duygusunun orta seviyede olduğunu göstermektedir.

4.4. Cinsiyet, Yaş, Anne Eğitim Durumu, Baba Eğitim Durumu, Aile Gelir Durumu, Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu, Annenin Hayatta Olma Durumu, Babanın Hayatta Olma Durumu ve Kardeş Sayısı Değişkenlerine Göre Beş Faktör Kişilik Envanterin, Anne Baba Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması

Cinsiyet, Yaş, Anne Eğitim Durumu, Baba Eğitim Durumu, Aile Gelir Durumu, Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu, Annenin Hayatta Olma Durumu, Babanın Hayatta Olma Durumu ve Kardeş Sayısı Değişkenlerine Göre Beş Faktör Kişilik Envanteri, anne baba tutum ölçeği ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı sınanmış, bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.8. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları

Sorular	Cinsiyet	n	x	ss	T(t)	Sd	p
Duygusal	Kız	49	43,53	4,779	0,530	98	0,495
Dengesizlik	Erkek	51	43,00	5,208			
Sorumluluk	Kız	49	38,73	5,003	-0,151	98	0,717
	Erkek	51	38,88	4,782			
Demokratik Anne	Kız	49	32,31	6,737	0,081	98	0,971
Baba Tutumu	Erkek	51	32,20	6,768			
Koruyucu/İstekçi	Kız	49	32,33	5,939	-0,639	98	0,840
Anne Baba Tutumu	Erkek	51	33,10	6,129			
Otoriter Anne Baba	Kız	49	24,53	3,577	-0,190	98	0,660
Tutumu	Erkek	51	24,67	3,587			

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.9. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P																																
Dışa Dönüklük	Kız	49	48,57	2.380,00	1.155,00	-0,66	0,51																																
	Erkek	51	52,35	2.670,00				Açıklık	Kız	49	51,28	2.512,50	1.211,50	-0,26	0,79	Erkek	51	49,75	2.537,50	Geçimlilik	Kız	49	49,94	2.447,00	1.222,00	-0,19	0,85	Erkek	51	51,04	2.603,00	Benlik Saygısı	Kız	49	49,70	2.435,50	1.210,500	-0,275	0,783
Açıklık	Kız	49	51,28	2.512,50	1.211,50	-0,26	0,79																																
	Erkek	51	49,75	2.537,50				Geçimlilik	Kız	49	49,94	2.447,00	1.222,00	-0,19	0,85	Erkek	51	51,04	2.603,00	Benlik Saygısı	Kız	49	49,70	2.435,50	1.210,500	-0,275	0,783	Erkek	51	51,26	2.614,50								
Geçimlilik	Kız	49	49,94	2.447,00	1.222,00	-0,19	0,85																																
	Erkek	51	51,04	2.603,00				Benlik Saygısı	Kız	49	49,70	2.435,50	1.210,500	-0,275	0,783	Erkek	51	51,26	2.614,50																				
Benlik Saygısı	Kız	49	49,70	2.435,50	1.210,500	-0,275	0,783																																
	Erkek	51	51,26	2.614,50																																			

Tablo 4.9.'da görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.10.Yaş Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Dengesizlik	Gruplar Arası	20,68	2	10,34	0,411	0,664
	Grup İçi	2.438,56	97	25,14		
	Toplam	2.459,24	99			
Sorumluluk	Gruplar Arası	48,83	2	24,42	1,031	0,360
	Grup İçi	2.296,56	97	23,68		
	Toplam	2.345,39	99			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	77,21	2	38,60	0,853	0,429
	Grup İçi	4.391,54	97	45,27		
	Toplam	4.468,75	99			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	59,60	2	29,80	0,820	0,444
	Grup İçi	3.526,56	97	36,36		
	Toplam	3.586,16	99			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	12,37	2	6,19	0,482	0,619
	Grup İçi	1.245,63	97	12,84		
	Toplam	1.258,00	99			

Tablo 4.10.'da görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$)

Tablo 4.11. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Yaş Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Dışa Dönüklük	17	25	43,86	3,101	2	0,212
	18	60	50,82			
	19	15	60,30			
	Toplam	100				
Açıklık	17	25	49,84	0,050	2	0,976
	18	60	51,02			
	19	15	49,53			
	Toplam	100				
Geçimlilik	17	25	39,38	5,401	2	0,067
	18	60	55,26			
	19	15	50,00			
	Toplam	100				
Benlik Saygısı	17	25	42,02	2,986	2	0,225
	18	60	53,31			
	19	15	53,40			
	Total	100				

Tablo 4.11'den anlaşılacağı gibi beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.12. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Dengesizlik	Gruplar Arası	38,47	3	12,82	0,508	0,677
	Grup İçi	2.420,77	96	25,22		
	Toplam	2.459,24	99			
Sorumluluk	Gruplar Arası	27,85	3	9,28	0,385	0,764
	Grup İçi	2.317,54	96	24,14		
	Toplam	2.345,39	99			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	210,94	3	70,31	1,585	0,198
	Grup İçi	4.257,81	96	44,35		
	Toplam	4.468,75	99			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	80,72	3	26,91	0,737	0,533
	Grup İçi	3.505,44	96	36,52		
	Toplam	3.586,16	99			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	23,56	3	7,85	0,611	0,610
	Grup İçi	1.234,44	96	12,86		
	Toplam	1.258,00	99			

Tablo 4.12.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.13. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Dışa Dönüklük	Ortaokul	12	53,75	0,560	3	0,906
	İlköğretim	52	49,13			
	Lise	30	50,33			
	Yüksek Okul	6	56,75			
	Toplam	100				
Açıklık	Ortaokul	12	46,13	3,705	3	0,295
	İlköğretim	52	51,08			
	Lise	30	47,18			
	Yüksek Okul	6	70,83			
	Toplam	100				
Geçimlilik	Ortaokul	12	43,00	1,253	3	0,740
	İlköğretim	52	51,32			
	Lise	30	50,62			
	Yüksek Okul	6	57,83			
	Toplam	100				
Benlik Saygısı	Ortaokul	12	50,08	1,289	3	0,732
	İlköğretim	52	53,40			
	Lise	30	46,33			
	Yüksek Okul	6	47,00			
	Toplam	100				

Tablo 4.13'den anlaşılacağı gibi beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.14. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Dengesizlik	Gruplar Arası	22,364	4	5,591	0,218	0,928
	Grup İçi	2.436,876	95	25,651		
	Toplam	2.459,240	99			
Sorumluluk	Gruplar Arası	123,641	4	30,910	1,322	0,268
	Grup İçi	2.221,749	95	23,387		
	Toplam	2.345,390	99			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	209,739	4	52,435	1,170	0,329
	Grup İçi	4.259,011	95	44,832		
	Toplam	4.468,750	99			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	163,205	4	40,801	1,132	0,346
	Grup İçi	3.422,955	95	36,031		
	Toplam	3.586,160	99			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	19,639	4	4,910	0,377	0,825
	Grup İçi	1.238,361	95	13,035		
	Toplam	1.258,000	99			

Tablo 4.14.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.15. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Dışa Dönüklük	Ortaokul	11	52,27	1,691	4	0,792
	İlköğretim	18	47,25			
	Lise	39	54,28			
	Yüksek Okul	22	48,95			
	Lisans	10	43,05			
	Toplam	100				
Açıklık	Ortaokul	11	45,23	3,106	4	0,540
	İlköğretim	18	55,36			
	Lise	39	54,44			
	Yüksek Okul	22	46,39			
	Lisans	10	41,25			
	Toplam	100				
Geçimlilik	Ortaokul	11	53,00	1,271	4	0,866
	İlköğretim	18	50,03			
	Lise	39	49,09			
	Yüksek Okul	22	48,14			
	Lisans	10	59,30			
	Toplam	100				
Benlik Saygısı	Ortaokul	11	57,77	6,860	4	0,143
	İlköğretim	18	58,94			
	Lise	39	43,06			
	Yüksek Okul	22	47,89			
	Lisans	10	62,05			
	Toplam	100				

Tablo 4.15’den anlaşılacağı gibi beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.16. Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Dengesizlik	Gruplar Arası	123,06	2	61,53	2,555	0,083
	Grup İçi	2.336,18	97	24,08		
	Toplam	2.459,24	99			
Sorumluluk	Gruplar Arası	62,47	2	31,24	1,327	0,270
	Grup İçi	2.282,92	97	23,54		
	Toplam	2.345,39	99			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	15,79	2	7,89	0,172	0,842
	Grup İçi	4.452,96	97	45,91		
	Toplam	4.468,75	99			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	15,79	2	7,89	0,214	0,807
	Grup İçi	3.570,37	97	36,81		
	Toplam	3.586,16	99			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	30,33	2	15,17	1,198	0,306
	Grup İçi	1.227,67	97	12,66		
	Toplam	1.258,00	99			

Tablo 4.16.'da görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.17. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Gelir Durumu	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Dışa Dönüklük	1000 tl ve altı	14	62,07	5,489	2	0,064
	1001-2000	59	45,09			
	2001-3000	27	56,31			
	Toplam	100				
Açıklık	1000 tl ve altı	14	51,36	3,017	2	0,221
	1001-2000	59	46,73			
	2001-3000	27	58,30			
	Toplam	100				
Geçimlilik	1000 tl ve altı	14	57,93	1,753	2	0,416
	1001-2000	59	47,58			
	2001-3000	27	53,02			
	Toplam	100				
Benlik Saygısı	1000 tl ve altı	14	47,82	0,398	2	0,820
	1001-2000	59	51,97			
	2001-3000	27	48,67			
	Toplam	100				

Tablo 4.17'den anlaşılacağı gibi beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.18. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Anne Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları

Sorular	Anne Baba Birlikte mi?	n	x	ss	T(t)	Sd	p																																												
Duygusal Dengesizlik	Birlikte	84	43,46	4,796	0,939	98	0,288																																												
	Ayrı	16	42,19	5,935				Sorumluluk	Birlikte	84	39,18	4,862	1,753	98	0,830	Ayrı	16	36,88	4,559	Demokratik Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,24	6,806	-0,040	98	0,483	Ayrı	16	32,31	6,447	Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,73	6,071	0,023	98	0,505	Ayrı	16	32,69	5,930	Otoriter Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	24,65	3,514	0,350	98	0,838
Sorumluluk	Birlikte	84	39,18	4,862	1,753	98	0,830																																												
	Ayrı	16	36,88	4,559				Demokratik Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,24	6,806	-0,040	98	0,483	Ayrı	16	32,31	6,447	Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,73	6,071	0,023	98	0,505	Ayrı	16	32,69	5,930	Otoriter Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	24,65	3,514	0,350	98	0,838	Ayrı	16	24,31	3,928								
Demokratik Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,24	6,806	-0,040	98	0,483																																												
	Ayrı	16	32,31	6,447				Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,73	6,071	0,023	98	0,505	Ayrı	16	32,69	5,930	Otoriter Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	24,65	3,514	0,350	98	0,838	Ayrı	16	24,31	3,928																				
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	32,73	6,071	0,023	98	0,505																																												
	Ayrı	16	32,69	5,930				Otoriter Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	24,65	3,514	0,350	98	0,838	Ayrı	16	24,31	3,928																																
Otoriter Anne Baba Tutumu	Birlikte	84	24,65	3,514	0,350	98	0,838																																												
	Ayrı	16	24,31	3,928																																															

Tablo 4.18.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının anne babanın birlikte olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.19. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Anne Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Anne Baba Birlikte mi?	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P
Dışa Dönüklük	Birlikte	84	52,66	4.423,50	490,50	-1,73	0,084
	Ayrı	16	39,16	626,50			
	Toplam	100					
Açıklık	Birlikte	84	50,18	4.215,50	645,50	-0,25	0,801
	Ayrı	16	52,16	834,50			
	Toplam	100					
Geçimlilik	Birlikte	84	51,40	4.318,00	596,00	-0,72	0,470
	Ayrı	16	45,75	732,00			
	Toplam	100					
Benlik Saygısı	Birlikte	84	51,14	4.295,50	618,50	-0,52	0,606
	Ayrı	16	47,16	754,50			
	Toplam	100					

Tablo 4.19.'da görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve anne babanın birlikte olma durumu değişkenine göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.20. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Annenin Hayatta Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları

Sorular	Anne Hayatta mı?	n	x	ss	T(t)	Sd	p
Duygusal Dengesizlik	Evet	94	43,24	4,865	-0,121	98	0,083
	Hayır	6	43,50	7,176			
Sorumluluk	Evet	94	38,89	4,904	0,678	98	0,972
	Hayır	6	37,50	4,416			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Evet	94	32,36	6,725	0,656	98	0,967
	Hayır	6	30,50	6,979			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Evet	94	32,78	6,048	0,371	98	0,935
	Hayır	6	31,83	5,981			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Evet	94	24,74	3,535	1,620	98	0,772
	Hayır	6	22,33	3,559			

Tablo 4.20.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının annenin hayatta olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.21. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Annenin Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Anne Hayatta mı?	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P
Dışa Dönüklük	Evet	94	51,32	4.824,00	205,00	-1,13	0,258
	Hayır	6	37,67	226,00			
	Toplam	100					
Açıklık	Evet	94	51,27	4.819,00	210,00	-1,06	0,291
	Hayır	6	38,50	231,00			
	Toplam	100					
Geçimlilik	Evet	94	52,37	4.923,00	106,00	-2,58	0,010
	Hayır	6	21,17	127,00			
	Toplam	100					
Benlik Saygısı	Evet	94	50,65	4.761,00	268,00	-0,21	0,835
	Hayır	6	48,17	289,00			
	Toplam	100					

Tablo 4.21.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve annenin hayatta olup olmamasına göre Dışa Dönüklük ve Açıklık alt boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.21.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve annenin hayatta olup olmamasına göre Geçimlilik alt boyutunun anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde annesi hayatta olan bireylerin annesi hayatta olmayan bireylere oranla geçimlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.22. Grubun Kişilik Puanları, Anne Baba Tutumları ve Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkeni Arasındaki Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları

Sorular	Baba Hayatta mı?	n	x	ss	T(t)	Sd	p
Duygusal Dengesizlik	Evet	94	43,27	4,943	0,047	98	0,771
	Hayır	6	43,17	6,113			
Sorumluluk	Evet	94	38,70	4,892	-0,876	98	0,439
	Hayır	6	40,50	4,506			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Evet	94	32,31	6,696	0,343	98	0,856
	Hayır	6	31,33	7,659			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Evet	94	32,77	5,854	0,301	98	0,074
	Hayır	6	32,00	8,899			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Evet	94	24,57	3,368	-0,282	98	0,031
	Hayır	6	25,00	6,356			

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi; bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında duygusal dengesizlik ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında sorumluluk ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında demokratik anne baba tutum ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında koruyucu/ istekçi anne baba tutum ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında otoriter anne baba tutum ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Otoriter anne baba tutum ölçeği puanları açısından babası hayatta olmayan bireylerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$T=-0.282$, $p=.031$]. Babası hayatta olmayan bireylerin babası hayatta olan bireylere oranla ebeveynlerinden algıladıkları otoriter tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.23. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı Ölçeği Puanları ve Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Baba Hayatta mı?	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P
Dışa Dönüklük	Evet	94	49,04	4.609,50	144,50	-2,02	0,043
	Hayır	6	73,42	440,50			
	Total	100					
Açıklık	Evet	94	48,93	4.599,00	134,00	-2,17	0,030
	Hayır	6	75,17	451,00			
	Total	100					
Geçimlilik	Evet	94	49,79	4.680,00	215,00	-0,98	0,326
	Hayır	6	61,67	370,00			
	Total	100					
Benlik Saygısı	Evet	94	50,19	4.718,00	253,00	-0,43	0,666
	Hayır	6	55,33	332,00			
	Total	100					

Tablo 4.23.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve babanın hayatta olup olmamasına göre Geçimlilik alt boyutunun anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.23.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin Kişilik Puanları ve babanın hayatta olup olmamasına göre Dışa Dönüklük ve Açıklık alt boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde babaları hayatta olmayan öğrencilerin babaları hayatta olan öğrencilere oranla dışa dönük ve açık kişilik özellikleri sergileme oranı yüksektir.

Tablo 4.24. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kişilik Puanları Dışa Dönüklük ve Sorumluluk Alt Boyutu Ve Anne Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Dengesizlik	Gruplar Arası	117,19	2	58,60	2,427	0,094
	Grup İçi	2.342,05	97	24,14		
	Toplam	2.459,24	99			
Sorumluluk	Gruplar Arası	80,46	2	40,23	1,723	0,184
	Grup İçi	2.264,93	97	23,35		
	Toplam	2.345,39	99			
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	182,10	2	91,05	2,060	0,133
	Grup İçi	4.286,65	97	44,19		
	Toplam	4.468,75	99			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	102,66	2	51,33	1,429	0,244
	Grup İçi	3.483,50	97	35,91		
	Toplam	3.586,16	99			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplar Arası	66,51	2	33,26	2,707	0,072
	Grup İçi	1.191,49	97	12,28		
	Toplam	1.258,00	99			

Tablo 4.24.'de görüldüğü gibi, beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.25. Grubun Kişilik Puanları, Benlik Saygısı ve Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutu İçin Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Dışa Dönüklük	1	25	43,86	3,101	2	0,212
	2	60	50,82			
	3 ve daha fazla	15	60,30			
	Toplam	100				
Açıklık	1	25	49,84	0,050	2	0,976
	2	60	51,02			
	3 ve daha fazla	15	49,53			
	Toplam	100				
Geçimlilik	1	25	39,38	5,401	2	0,067
	2	60	55,26			
	3 ve daha fazla	15	50,00			
	Toplam	100				
Benlik Saygısı	1	25	42,02	2,986	2	0,225
	2	60	53,31			
	3 ve daha fazla	15	53,40			
	Toplam	100				

Tablo 4.25'den anlaşılacağı gibi beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.26. Kişilik, Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Ölçekleri Alt Boyut Değişkenleri Arasındaki İlişkiler İçin Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi

	Duygusal Dengesizlik	Dışa Dönüklük	Açıklık	Geçimlilik	Sorumluluk	Demokratik Anne Baba Tutumu	Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Otoriter Anne Baba Tutumu	Benlik Saygısı
Duygusal Dengesizlik	1,000	,340(**)	0,192	-0,057	,292(**)	-0,085	-0,073	-0,070	0,185
Dışa Dönüklük	,340(**)	1,000	,542(**)	,356(**)	,543(**)	0,108	0,135	0,039	,257(**)
Açıklık	0,192	,542(**)	1,000	0,183	,212(*)	0,029	0,069	-0,005	0,080
Geçimlilik	-0,057	,356(**)	0,183	1,000	0,141	-0,073	-0,073	0,027	0,023
Sorumluluk	,292(**)	,543(**)	,212(*)	0,141	1,000	-0,003	0,020	-0,056	0,059
Demokratik Anne Baba Tutumu	-0,085	0,108	0,029	-0,073	-0,003	1,000	,933(**)	,283(**)	0,016
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	-0,073	0,135	0,069	-0,073	0,020	,933(**)	1,000	,395(**)	0,028
Otoriter Anne Baba Tutumu	-0,070	0,039	-0,005	0,027	-0,056	,283(**)	,395(**)	1,000	0,103
Benlik Saygısı	0,185	,257(**)	0,080	0,023	0,059	0,016	0,028	0,103	1,000

* p<.05, ** p<.001

Tablo 4.26'dan da anlaşılacağı üzere, yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda, Benlik Saygısı Ölçeği puanı ile Dışa Dönüklük puanları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ancak, Benlik Saygısı Ölçeği puanı ile Duygusal Dengesizlik, Açıklık, Geçimlilik ve sorumluluk ve Anne Baba Tutumları Ölçeği alt boyutları puanları arasında, Anne Baba Tutumları Ölçeği alt boyutları puanları ile Kişilik Özellikleri puanları arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 4.27. Grubun Demokratik Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Demokratik Anne-Baba Tutumu – Kişilik Özellikleri	N	x
Duygusal Dengesizlik - Demokratik Anne Baba Tutumu	100	75,51
Dışa Dönüklük - Demokratik Anne Baba Tutumu	100	74,20
Açıklık - Demokratik Anne Baba Tutumu	100	73,11
Geçimlilik - Demokratik Anne Baba Tutumu	100	72,47
Sorumluluk - Demokratik Anne Baba Tutumu	100	71,06

Tablo 4.27' ye göre, öğrenciler Demokratik Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 75,51$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 71,06$) almışlardır.

Tablo 4.28.Grubun Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu – Kişilik Özellikleri	N	x
Duygusal Dengesizlik - Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	75,98
Dışa Dönüklük - Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	74,67
Açıklık - Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	73,58
Geçimlilik - Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	72,94
Sorumluluk - Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	100	71,53

Tablo 4.28' e göre, öğrenciler Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 75,98$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 71,53$) almışlardır.

Tablo 4.29.Grubun Otoriter Anne-Baba Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Otoriter Anne-Baba Tutumu – Kişilik Özellikleri	N	x
Duygusal Dengesizlik - Otoriter Anne Baba Tutumu	100	67,86
Dışa Dönüklük - Otoriter Anne Baba Tutumu	100	66,55
Açıklık - Otoriter Anne Baba Tutumu	100	65,46
Geçimlilik - Otoriter Anne Baba Tutumu	100	64,82
Sorumluluk - Otoriter Anne Baba Tutumu	100	63,41

Tablo 4.29' a göre, öğrenciler Otoriter Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 67,86$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 63,41$) almışlardır.

Tablo 4.30. Grubun Benlik Saygısı Tutum Ölçeği İle Beş Faktör Kişilik Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Benlik Saygısı – Kişilik Özellikleri	N	x
Duygusal Dengesizlik - Benlik Saygısı	100	85,26
Dışa Dönüklük - Benlik Saygısı	100	83,95
Açıklık - Benlik Saygısı	100	82,86
Geçimlilik - Benlik Saygısı	100	82,22
Sorumluluk - Benlik Saygısı	100	80,81

Tablo 4.30' a göre, öğrenciler Benlik Saygısı ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 85,26$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 80,81$) almışlardır.

Tablo 4.31. Grubun Benlik Saygısı Tutum Ölçeği İle Anne Baba Tutum Ölçeği Alt Ölçeklerinin Puan Ortalamaları

Benlik Saygısı – Anne Baba Tutumları	N	x
Demokratik Anne Baba Tutumu - Benlik Saygısı	100	74,25
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu - Benlik Saygısı	100	74,72
Otoriter Anne Baba Tutumu - Benlik Saygısı	100	66,60

Tablo 4.31' a göre, öğrenciler Benlik Saygısı ile Anne Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 74,72$), Otoriter Anne Baba Tutumu alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 66,60$) almışlardır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇ

Araştırmaya katılan öğrencilerin 25' inin (%25) 15, 60'ının (%60) 16, 15'inin (%15) 17 yaşında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 49' unun (%49) kız, 51' inin (%51) erkek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin 12' sinin (%12) ortaokul, 52' sinin (%52) ilköğretim, 30' unun (%30)lise, 6' sının (%6) yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının 11' inin (%1) ortaokul, 18' inin (%18) ilköğretim, 39' unun (%39)lise, 22' sinin (%22) yüksek okul, 10' unun (%10) lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumlarının 14' ünün (%14) 1000 TL ve altında, 59' unun (%59) 1001-2000 TL arasında, 27' sinin (%27) 2001-3000 TL arasında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne-baba birliktelik durumlarına bakıldığında 84' ünün (%84) birlikte, 16' sının (%16) ayrı olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin hayatta olma durumlarına bakıldığında 94' ünün (%94) hayatta, 6' sının (%6) hayatta olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının hayatta olma durumlarına bakıldığında 94' ünün (%94) hayatta, 6' sının (%6) hayatta olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına bakıldığında 18' inin (%18) 1 kardeş, 59' unun (%59) 2 kardeş, 23' ünün (%23) 3 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir.

Demografik bulgular incelendiğinde öğrencilerin eğitimleri ve yaşantılarıyla doğrudan ilgili olan annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması manidar görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 43,26$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 38,81$) almışlardır.

Anne Baba Tutum Ölçeğinin Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 32,72$), Otoriter Anne Baba Tutumu alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 24,60$) almışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Benlik saygısı Ölçeğinden ortalama 54,16 puan almışlardır. Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde kendilerine olan saygı ve güven duygusunun orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve Cinsiyet Değişkenine Göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının anne babanın birlikte olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve anne babanın birlikte olma durumu değişkenine göre Dışa Dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik Alt Boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> 0.05$)

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının annenin hayatta olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve annenin hayatta olma durumu değişkenine göre Dışa Dönüklük ve Açıklık alt boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> 0.05$) .

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve annenin hayatta olup olmasına göre Geçimlilik alt boyutunun anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde annesi hayatta olan bireylerin annesi hayatta olmayan bireylere oranla geçimlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutlarından, anne baba tutumları ölçeği demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının babanın hayatta olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Bireylerin babalarının hayatta olup olmamasına göre gruplar arasında otoriter anne baba tutum ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Otoriter anne baba tutum ölçeği puanları açısından babası hayatta olmayan bireylerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$T=-0.282$, $p=.031$]. Babası hayatta olmayan bireylerin babası hayatta olan bireylere oranla ebeveynlerinden algıladıkları otoriter tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kişilik Puanları, Benlik saygısı ölçeği ve babanın hayatta olma durumu değişkenine göre Geçimlilik alt boyutunun anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kişilik Puanları ve babanın hayatta olup olmamasına göre Dışa Dönüklük ve Açıklık alt boyutlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan nonparametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgunun, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan ergenlik döneminde babaları hayatta olmayan öğrencilerin babaları hayatta olan öğrencilere oranla dışa dönük ve açık kişilik özellikleri sergileme oranı yüksektir.

Beş faktör kişilik modelindeki duygusal dengesizlik ve sorumluluk alt boyutları, anne baba tutum ölçeğindeki demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu alt boyutlarından elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>.05$).

Beş faktör kişilik modelindeki Dışa dönüklük, Açıklık ve Geçimlilik alt boyutu puanları ve benlik saygısı ölçeğinin sıra ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda, Benlik Saygısı Ölçeği puanı ile Dışa Dönüklük puanları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulguya göre; ergenlik döneminde benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin dışa dönük kişilik özellikleri sergileme oranı yüksektir.

Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda, Benlik Saygısı Ölçeği puanı ile Duygusal Dengesizlik, Açıklık, Geçimlilik ve sorumluluk ve Anne Baba Tutumları Ölçeği alt boyutları puanları arasında, Anne Baba Tutumları Ölçeği alt boyutları puanları ile Kişilik Özellikleri puanları arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Araştırmaya katılan öğrenciler Demokratik Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 75,51$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 71,06$) almışlardır.

Araştırmaya katılan ğrenciler Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 75,98$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 71,53$) almışlardır.

Araştırmaya katılan ğrenciler Otoriter Anne-Baba Tutumu ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 67,86$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 63,41$) almışlardır.

Araştırmaya katılan ğrenciler Benlik Saygısı ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin duygusal dengesizlik alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 85,26$), sorumluluk alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 80,81$) almışlardır.

Araştırmaya katılan ğrenciler Benlik Saygısı ile Anne Baba Tutum leği alt boyutlarından Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu alt boyutundan göreceli olarak en yüksek puanı ($x = 74,72$), Otoriter Anne Baba Tutumu alt boyutundan ise en düşük puanı ($x = 66,60$) almışlardır.

5.2.ÖNERİLER

Araştırmamızda Ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin ana-baba tutumları açısından incelenmesi yapılmıştır.

Benlik saygısı düzeyini etkileyen etmenler konusunda yapılan araştırmalarda, birçok değişkenin etkisi olduğu ve benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin anne, babanın eğitimine, annenin işine, ailenin gelir durumu ile ilişkisi incelenmesi için daha geniş ve farklı örneklem gruplarıyla çalışmalar yapılabilir. Bu tür araştırmaların daha da yoğunlaştırılması ve okullarda gelişim alanlarını destekleyecek faaliyetlere yönlendirilmesi yararlı olacaktır.

Ebeveynlerin çocukları ile iletişimini arttıracak seminerler düzenlenebilir. Gençlerimizin sosyal açıdan gelişimlerini destekleyecek çalışmalara yer verilmesi önerilebilir. Gençlerimizin ergenlik dönemlerinde bedensel, duygusal ve sosyal açıdan meydana gelen değişimlerle ilgili olarak gençlerin bilgilendirilmesi, gençlerimizin sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesinde faydalı olacaktır.

Ailede ve okullarda gençlerin kendileri ile ilgili kişisel bakım, benlik saygısı konularında desteklenmeleri, kendilerini iyi hissetmeleri sağlanmalıdır.

Çocukları ile daha fazla zaman geçiren anneler olmasından dolayı annelerin eğitilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Okullarda özellikle annelere yönelik çocukların gelişimlerine yönelik konularda seminerler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, J.F., Ergenliği anlamak, J.F. Adams (Ed) Ergenliği anlamak (Çev. A. Dönmez) B. Onur (Ed.). Ankara: İmge Yayınevi, s.13-47, 1995
- Alaybeyoğlu, K., 2014, “Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Davranışına Etkisi; “Abant İzzet Baysal Üniversitesi” Örneği”, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Altıntaş, E., 1991, “Benlik Kavramı ve Uyum”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteler Dergisi, Cilt :VI , Sayı:1 s : 56
- Appannaiah, H.R., Reddy, P.N. and Kavitha, B.R., Organizational Behavior, Mumbai, Himalaya Publishing House, 2010
- Arıkan, A., 2014,“Ergenlerde Aile İçi Şiddet İle Benlik İmgesi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişki”, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Aslan, E., 1992, “Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri”, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı. 4, ss. 7-14
- Atkinson, L. R., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Psikolojiye Giriş, 3. Baskı, Ankara, Arkadaş Yayınevi, s.55-155-156, 2006
- Berne, E., Games People Play, The Psychology of Interpersonal Relationships, Harmondsworth, Penguin, 1983
- Bilgin, N., Sosyal Psikoloji Sözlüğü, Kavramlar, Yaklaşımlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003
- Cevher, F. N. ve Buluş, M., 2007, “Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı, Önemi ve Geliştirilmesi”, Akademik Dizayn Dergisi, Sayı. 2, ss. 52-57
- Christophe Andre ve Lelord F., Kendine Saygı, İsmail Yerguz (çev.) 2. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001
- Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, İstanbul, 1991
- Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003
- Çağdaş A. ve Seçer Z. Ş., Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi, İstanbul, 2002

- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, A.G., Işıklı, S., Avcı, A., 2004, “Ergen ve Ruhsal Sorunlar”, Durum Saptama Çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları, Ankara
- Dinçel, E., 2006, “Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler”, AÜ, SBE, YYLT, Ankara,
- Dinçer, B., 2008, “Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumları Algılamaları İle Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Eftekin, P., 2015, “Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
- Eraslan, Y., 2010, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygılarının Algıladıkları Anne Baba Tutumlarına Göre İncelenmesi”, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eren, E., Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, İstanbul, Beta Basım, 2004
- Erikson, E., İnsanın Sekiz Çağı, T. Bedirhan Üstün, Vedat Şar (çev.), 1. Baskı, Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık, 1984.
- Ersin, B., 2010, “Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri ile Anne Baba Tutumları Arşındaki İlişki (Beyoğlu İlçesi Örneği)”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ersoy, E., 2013, “Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Fatih ilçesi örneği)”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
- Feldman, R.S., Understanding Psychology, USA, McGraw-Hill Inc., 1996
- Gander, M. J. and Harry W., Gardiner, Çocuk ve Ergen Gelişimi, Bekir Onur (hızl.), Ali Dönmez (çev.), 6.Basım, Ankara: İmge Kitabevi, 2007.
- Geçtan, E., Psikanaliz ve Sonrası, 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

- Goleman, D., Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir, (3. baskı) (çev. Banu Seçkin Yüksel), Varlık yayınları, İstanbul, 1998
- Halonen, J.S. and Santrock, J.W., Psychology, USA, McGraw-Hill Inc., 1996
- Hamburg, D.A., Preparing for life: The critical transition of adolescence, R.E. Muss (Edt.) Adolescent behavior and society (5-10) New York: McGraw-Hill, 1986
- Havighurst, R.J., Developmental Tasks and Education, David McKay, New York, 1972
- Hazar, Ç.M., 2006, "Kişilik ve Kişilik Tipleri", Selçuk İletişim Dergisi, Cilt,4, Sayı: 2, 100-130
- Hiriyappa, B., Organizational Behavior, New Age International Press, Delhi, 2009
- Jung, C.G., İnsan Ruhuna Yöneliş, Engin Büyükinal (çev.) 5. Basım, Say Yayınları, İstanbul, 2003.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, Koç Ü. Yayınları, İstanbul, 2010.
- Karasar, N., Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara, 2005
- Kasatura, İ., Kişilik ve Özgüven, Evrim Yayınları, İstanbul, 1998, ss.30-31
- Kaşıkcı, Ş., 2014, "Ergenlik Döneminde Riskli Sağlık Davranışları", Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Köknel, Ö., İnsanı Anlamak, Altın Kitapları, İstanbul, 1997.
- Köknel, Ö., Yaşamın Zaferi, Altın Kitaplar Yayınevi, 2. Basım, İstanbul, 1998.
- Köknel, Ö., Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın kitaplar, İstanbul, 1985.
- Körükçü, Ö., 2004, "Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri ile Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi FBE
- Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2012
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J., Ana Baba Tutumları Ölçeği, PDR'de Kullanılan Ölçekler (ed. Yıldız Kuzgun, Feride Bacanlı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005
- Liebert, M.L., and Spiegler, M.D., Personality Strategies and Issues, Brooks/Cole Publishing Company, (8thEdition), California, 1998
- McCrae, R.R. and Costa, P.T., 1987, "Validation of the Five Factor Model of Personality Across Instruments and Observers", Journal of Personality and Social Psychology, 52(1), 80-89.

- McCrae, Robert R. and Paul T. Costa, 1991, "Test and Assessment The NEO Personality Inventory: Using the Five - Factor Model in Counseling". Journal of Counseling & Development, Vol. 69, 367-392.
- Mendi, E., 2015, "Koşullu anne-baba tutumunun mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi", Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
- Millon, T., Lerner, J.M., and Weiner, I., 2003, Handbook of Psychology, Personality and Social Psychology, (Volume 5), New Jersey, John Willey and Sons.Inc.
- Morsünbül, Ü. ve Tümen B., 2008, "Ergenlik Döneminde Kimlik ve Bağlanma İlişkileri: Kimlik Statüleri ve Bağlanma Stilleri Üzerinden Bir İnceleme", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, C.15, S.25, Ankara,
- Mount, M.K., and Barrick, M.R., 1991, "The Big Five Personality Dimensions and Job Performance", A Meta-Analysis. Personnel Psychology, 44, 25-26.
- Nair, S.R., Organizational Behaviour, Himalaya Publishing House, Mumbai, 2010
- Origlia, D., Ouillion, H., Ergenlikte Kişilik, (çev. B. Onur), Ergenlik Psikolojisi (Derl. B. Onur) 2. Baskı, Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd.Şti, Ankara, s.47, 1987
- Öner U. ve Gümüş A.E., 2000, "Kurt Lewin ve Alan Kuramı, Lewin' in Çocuk Psikolojisi", AÜ, SBE Dergisi, Ankara,
- Özgüven, İ.E., Ailede İletişim ve Yaşam, PDREM Yayıncılık, Ankara, 2001
- Papalia, D.E., Olds, S.W. & Feldman, R.D., Human development, McGraw-Hill, Boston, 1998
- Plummer, D., Benlik Saygısı Çocuklarda Nasıl Geliştirilir?, Emel Aksay (çev.) Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Rosenberg, M., (1989). Society and the adolescent self-image. Revised edition. Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Sönmez, G., 2014, "Ergenlerde iletişim becerileri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi", Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Sprinthall, R.C. ve Sprinthall, N.A., Educational psychology A developmental approach, (3rd ed.), Addison-Wesley Publishing company, Massachusetts: 1981

- Turan, N., Tufan, B., 1987, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin geçerlik-güvenirlilik çalışması”, 23. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi. İstanbul.
- Üstün, E., 2004, “8-12 Yaşları Arasındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısı”, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, Cilt.1, Sayı: 10-11, ss. 1-5.
- Yalom, I., Varoluşçu Psikoterapi, (3.Baskı). (Çev. Z. İyidoğan Babayiğit), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2001
- Yavuzer, H., Ana Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986
- Yelboğa, A., 2003, “İnsan Kaynakları Yönetiminde Performans Değerlendirilmesi için Geliştirilen Bir Ölçeğin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yörükan, T., Alfred Adler, Bireysel Psikolojisi, Sosyal Roller ve Kişilik, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000.
- Yörükoğlu, A., Gençlik Çağı, Ankara, 2007
- Yörükoğlu, A., Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, (5.Basım), Özgür Yayınları, Ankara, 1997
- Zel, U., Kişilik ve Liderlik, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2011.

EKLER

Ek-1: Anket İzin Belgesi 1

T.C.
PENDİK KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 73487232-44-E.6511577
Konu : Üsküdar Üniversitesi Anket İzni

24/06/2015

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
PENDİK

İlgi : Üsküdar Üniversitesinin 19/06/2015 tarihli yazısı.

İlgi dilekçede, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikolojisi ABD Yüksek Lisans öğrencisi Tuğçe Pelin Köse'nin " Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması" isimli tez çalışmalarına ilişkin 80.Yıl Nuh Çimento Anadolu Lisesi'nde anket çalışması yapmak istediği belirtilmektedir.

Bu anket çalışmasının yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.
Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Coşkun OTLUOĞLU
Müdür

OLUR
.../06/2015

Osman TUNÇ
Pendik Kaymakamı

EK:
- İlgi Yazı ve Anket

Pendik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü - Strateji Geliştirme Bölümü
Çampeçene Mah. Anafemler Sk. No:2 Pendik İSTANBUL
Ayrıntılı Bilgi İçin : Memur: A. BOZDEMİR Şef: A.N.PORTAKAL Şb. Md.: Ö.CAN

Tel: (0216) 657 01 62 Dahili: 112

Bu e-ortak güvenli e-dilekçe sistemi ile oluşturulmuştur. İncelemek için: <http://govakagui.meb.gov.tr> adresinden: e91f-4104-3739-a018-971b koda ile sevi erişilebilir.

Ek-1.1 : Anket İzin Belgesi 2

T.C.
PENDİK KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 73487232-44-E.6555581
Konu : Üsküdar Üniversitesi Anket İzi

25.06.2015

80.YIL NUH ÇİMENTO ANADOLU LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Pendik Kaymakamlığının 24/06/2015 tarih ve 6511577 sayılı Oluru.

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikolojisi ABD Yüksek Lisans öğrencisi Tuğçe Pelin Köse nin; "Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması" isimli tez çalışmalarına ilişkin 80.Yıl Nuh Çimento Anadolu Lisesinde anket çalışması yapmak istediği ilgi Kaymakamlık Olurayla uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Orhan CAN
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
- Kaymakamlık Olur
- Anket

ANKET 4,58-MB OLDUĞUNDAN VE KURUM.NET 4.00-MB DAN FAZLA EVRAK GÖNDERMEDİĞİ İÇİN EK ANKET YAZIYA İLİŞTİRİLMİŞTİR.

TRIAL MODE

Ek-2: Anket Formu 1

Kişisel Bilgi Formu

Yüksek Lisans tezim için sizlere bir dizi anket uyguluyorum. Bu anketleri cevaplandırırken lütfen, maddeleri dikkatlice okuyup size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz ve anketin başındaki yönergelerde belirtildiği şekilde değerlendiriniz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Bu anketlere vereceğiniz cevaplar yalnızca araştırmacı tarafından bilinecek ve gizli kalacaktır. Cevaplar araştırma amacıyla kullanılacağı için adınızı yazmayınız. Katkılarınız için teşekkürler.

Tuğçe Pelin KÖSE

1) Cinsiyetiniz: a) Kız b) Erkek

2) Yaşınız:

3) Kaç Kardeşiniz? a) 1(tek) b) 2 c) 3 ve daha fazla

B ya da c şikkını işaretlediyseniz kaçınıcı çocuksunuz? a)ilk b)ortanca c)son

4) Anneniz hayatta mı?:a) evet b) hayır

5) Babanız hayatta mı?:a) evet b) hayır

6) Anneniz ve babanız: a) Beraber b) Ayrı

7) Anne Eğitim Durumu: a) İlköğretim b) Ortaöğretim c) Lisans d) Lisansüstü

8) Baba Eğitim Durumu: a) İlköğretim b) Ortaöğretim e) Lisans d) Lisansüstü:

9) Bedensel rahatsızlığınız var mı? : a) evet b) hayır

10) Ailenizin ekonomik durumu:

a) 1000 tl ve altı b) 1000-2000 tl c)2000-3000 tl d)3000-4000 e)4000tl ve üstü

Ek-3: Anket Formu 2: Beş Faktör Kişilik Envanteri (NEO FFI-TR)

Size uygun olan boşluğa işaret koyunuz.

Maddedeki ifadenin size hiç uymadığına ve sizi hiç anlatmadığına inanıyorsanız	Tamamen Yanlış	Yanlış	Ne doğru ne yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
(1) Tamamen Yanlış, (2) Yanlış, (3) Ne doğru ne yanlış, (4) Doğru, (5) Tamamen Doğru					
1. Sık sık bir şeylerin ters gitmesinden kaygılanırım.					
2. Neşeli ve canlı bir insanım.					
3. Bir çok entelektüel merakım vardır.					
4. İnsanların iyi niyetli olduğunu varsayarım.					
5. Bir türlü düzenli biri olamıyorum.					
6. Beni kızdırmak zordur.					
7. Kalabalık partilerden hoşlanırım.					
8. Bazen bir şiir okurken ya da bir sanat eserine bakarken içimde bir ürperme ya da bir heyecan dalgası hissedirim.					
9. Olmam gerektiğinde iğneleyici ve incitici davranabilirim.					
10. Yaptığım her şeyin mükemmel olması için çabalarım.					
11. Başka insanlarla ilişkilerimde gaf yapmaktan korkarım.					
12. Bazen mutluluktan yerimde duramam.					
13. Somut ve gerçekçi olmayan düşüncelere dalmakta zorlanırım.					
14. Durumları ne olursa olsun başka insanlardan daha iyi olmadığını düşünürüm.					
15. Bir konuda harekete geçmeden önce daima sonuçlarını düşünürüm.					
16. Tanıdığım insanlar aptalca şeyler yaptıklarında onlar adına utanırım.					
17. İnsanlarla çene çalmaktan pek fazla zevk almam.					
18. Canlı bir hayal dünyam vardır.					
19. İstedikimi elde etmek için gerekirse insanları istediğim doğrultuda yönlendirmek için kandırmaya hazırım.					
20. Başladığı işleri her zaman bitiren üretken birisiyim.					
21. Bazen aklıma korkunç düşünceler gelir.					
22. Çok aktif bir insanım.					
23. Felsefi tartışmaları sıkıcı bulurum.					
24. Dik kafalı ve inatçıyım.					
25. Tamamen ahlaki ilkelerim doğrultusunda yasarım.					
26. Çok fazla stres altında olduğumda bazen hiçbir iş yapamaz olurum.					
27. Sık sık heyecan duymaya ihtiyacım olur.					
28. Bazı kokular ya da uzak yerlerin isimleri gibi tuhaf şeyler bende güçlü duygular uyandırabilir.					
29. Yaşlı ve yoksullar için ne yapsak azdır.					
30. Ara sıra, düşünmeden hareket ettiğim olur.					
31. Gelecek hakkında ender olarak endişe duyarım.					
32. Uzun süre tek başıma kaldığımda başka insanlara gerçekten ihtiyaç duyarım.					
33. İnsanlar soyut ve teorik konularda konuştuklarında ilgimi kaybederim.					
34. Kızmakta haklısam kızgınlığımı ifade etmekten çekinirim.					
35. Belirli hedeflerim var ve o hedeflere doğru düzenli bir biçimde çalışıyorum.					
36. İnsanların benimle dalga geçmeleri ya da alay etmeleri beni pek utandırmaz.					
37. Arkadaşlarıma karşı güçlü duygusal bağlılığım vardır.					

Maddedeki ifadenin size hiç uymadığına ve sizi hiç anlatmadığına inanıyorsanız	Tamamen Yanlış	Yanlış	Ne doğru ne yanlış	Doğru	Tamamen Doğru
(1) Tamamen Yanlış, (2) Yanlış, (3) Ne doğru ne yanlış, (4) Doğru, (5) Tamamen Doğru					
38. Hayal kurarak zaman kaybetmekten hoşlanmam.					
39. Yetenek ve başarılarım hakkında övünmek beni rahatsız etmez.					
40. Ye bir gün gitmemem için gerçekten hasta olmam gerekir.					
41. Kimi zamanlar öylesine utandığım olmuştur ki yer yarılrsa da içine girsem demişimdir.					
42. Birçok insan benim soğuk ve mesafeli olduğumu düşünür.					
43. İnsanlar 25 yaşına geldiklerinde neye inandıklarını bilmiyorlarsa onlarda bir bozukluk olduğuna inanırım.					
44. İnsanlara hemen güvenirim.					
45. Titiz ve ince eleyip sık dokuyan bir insan olma eğilimim vardır.					
46. Küçük sıkıntılar bile benim için asap bozucudur.					
47. Kalabalık ve heyecan verici eğlenceler olan bir yerde tatil yapmak hoşuma gitmez.					
48. Bazen dinlediğim müzikle kendimden geçerim.					
49. Elimden geldiğince başkalarına yardım etmeye çalışırım.					
50. Çalışmaya başlamadan önce çok zaman kaybederim.					
51. İnsanlarla birlikteyken kendi davranışlarımın nadiren farkındayım.					
52. Başka insanlarla uğraşmadan tek başıma çalışmama izin veren işleri tercih ederim.					
53. Evrenin yapısı ve insanoğlunun bugünkü durumu üzerine düşünce üretmek pek az ilgimi çeker.					
54. Birinin bana bir iyilik yapması bende kuşku uyandırır.					
55. Kâğıt falında ya da tek başıma oynadığım oyunlarda hile yaptığım olur.					
56. Nadiren korku ve kaygı hissederim.					
57. Yasadıklarımı ifade etmek için "Muhteşem!" veya "Olağanüstü!" gibi sözcükleri nadiren kullanırım.					
58. Şiir beni pek etkilemez.					
59. İnsanları idare etmekteki kurnazlığımla gurur duyarım					
60. Temizlik konusunda çok titiz değilim.					

Ek-4: Anket Formu 3

Anne Baba Tutum Envanteri

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir. Cevaplamanın nasıl olacağını bir örnekle gösterelim: Okula gidiş geliş saatlerini çok sıkı kontrol eder, kimlerle arkadaşlık ettiğimi sorgular.

A) Hiç uygun değil B) Pek uygun değil C) Biraz uygun D) Çok uygun E) Tamamı Uygun

Eğer anne ya da babanız sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle ne yaptığınızla hiç ilgilenmiyorsa “Hiç uygun değil”in karşılığı olarak A, sizi genellikle serbest bırakıyorsa “pek uygun değil”in karşılığı olarak B, ne yaptığınızla çoğunlukla ilgileniyor bazen sizi serbest bırakıyorsa “biraz uygun”un karşılığı olarak C, sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle olduğunuzu çok sıkı bir biçimde izliyorsa “Çok uygun”un karşılığı olarak D’i işaretlemeniz beklenmektedir.

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Çok uygun	Tamamı Uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2. Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4. Her zaman basıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranır.					
7. Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdir.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.					
13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçıdır.					
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirir.					
18. Sınavlarda hep üstün basan göstermemi istemiştir.					
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanır.					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
21. Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğimi sanıyorum.					
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırır.					
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanır.					
26. Beni daima Yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.					
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28. Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.					
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamıştır.					
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.					
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.					
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

Ek-5: Anket Formu 4

COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ

Aşağıda insanların kendileri ile ilgili bazı duygularını açıklayan ifadeler yer almaktadır. Bu maddelerde belirtilen ifadeler, eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve çoğunlukla size uygun geliyorsa ilgili sorunun karşısındaki “Evet” sütununa bir (X) işareti koyunuz. Bu ifadeler eğer genellikle sizin hissettiklerinizi tanımlamıyor ve çoğunlukla size uygun gelmiyorsa bu durumda da “Hayır” sütununa bir (X) işareti koyunuz.

Cinsiyetiniz: Kız ( ) Erkek ( )

	Evet	Hayır
1. Çevremde olup bitenlerden genellikle rahatsız olmam.		
2. Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.		
3. Elimde olsaydı kendimdeki pek çok şeyi değiştirmek isterdim.		
4. Karar vermede fazla zorluk çekmem.		
5. İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.		
6. Evde kolayca moralim bozulur.		
7. Yeni şeylere kolayca alışamam.		
8. Yaşlıtlarım arasında sevilen bir kişiyim.		
9. Ailem genellikle duygularıma önem verir.		
10. Başkalarının söylediğini kolaylıkla kabul ederim.		
11. Ailem benden çok şey bekler.		
12. Benim yerimde olmak oldukça zordur.		
13. Hayatımın karmakarışık olduğuna inanıyorum.		
14. Genellikle başkaları düşüncelerimi kabul eder.		
15. Kendimi yetersiz buluyorum.		
16. Sık sık evden kaçmayı düşünüyorum.		
17. Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmanı.		
18. Başkaları kadar güzel / yakışıklı değilim.		
19. Söylenecek sözüm varsa onu söylemekten çekinmem.		
20. Ailem benim duygularımı anlar.		
21. Çok sevilen bir kimse değilim.		
22. Genellikle ailemin beni dışladığımı hissediyorum.		
23. Yaptığımı şeyler genellikle cesaretimi kırar.		
24. Sık sık keşke başka biri olsam diye düşünürüm.		
25. Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum.		

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 17.12.1988 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk, orta öğrenimini İstanbul'da okudu. Lise öğrenimini İstanbul'da Maltepe (Y.D.A.) Lisesi'nde tamamladı. 2009 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi Psikoloji bölümünü kazandı. 2013 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji yüksek lisans öğrenimine başladı.